

RINGERIKE.

1932-33.

Fra Kirkeruinen på Stein.

V. G. R. 1932-33.

RUNE

Hønefoss Sparebank

*Mottar innskudd og utfører
almindelige bankforretninger.*

Arne Quist

Bok- og papirhandel

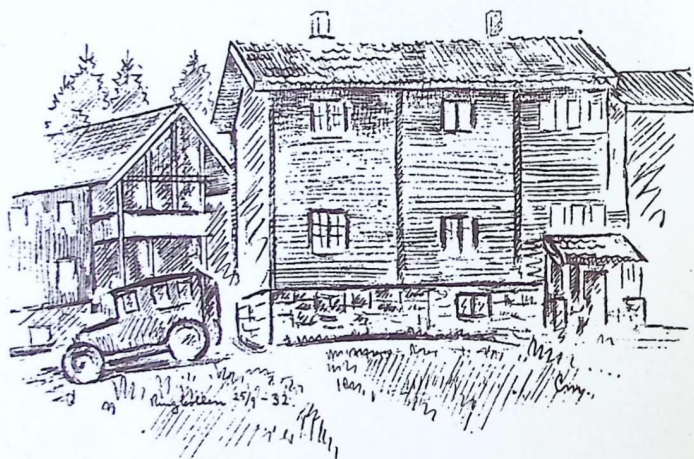
BRØDR. HELGESENS GÅRD

Hønefoss

Godt utvalg i bøker. Vel-
assortert papirhandel.

Trykksaker, kontorartikler.
Protokoller av enhver art.

Bygdefolk se innom

Ringkollen turisthytte.

Avlegg et besøk på

RINGKOLLEN TURISTHYTTE

KOSELIG PEIESTUE

Hyggelige værelser — Godt kjøkken.

Telf. 230

Elida Sandum

Tilhører
Ringerikes Museum

Ringerike

1932-33

Utgitt av

Ringerikes Ungdomslag

Ved

Bjarne Vidar og Harald Vibe

INNHOOLD:

HARALD VIBE: Kirkeruinen på Stein	Side 3
ELLING SOLHEIM: Sommervise fra Ringerike	„ 4
HARALD VIBE: Fra den gamle bygningskultur på Ringerike. Solberg gård — Tyrstrand	„ 5
HANS JOHNSRUD: Litt om eierne av Øvre Solberg gård	„ 7
SIGNE FRANSRUD: Fra de gamle haver på Ringerike	„ 9
JOHAN SKØIEN: Et Moe-minne	„ 13
HARALD SOLBERG: Den gamle bygdevei	„ 14
LARS LYSE: Fra det gamle Sundøya	„ 15
BJARNE VIDAR: „En tiurleik på Holleia“	„ 16
AV R. BREIENS OPTEGNELSER: Fra det gamle Ringerike	„ 17
ERLING BJØRKE: Av Hole kirkes historie	„ 18
Ringerikshumør av „Tyrihans“	„ 23
Aadalsstubber ved G. B.	„ 25
JOHAN SKØIEN: „Muspeer“	„ 26
ILLUSTRASJONER EFTER TEGNINGER AV: HARALD VIBE	

Harald Vibe 30

Kirkeruinen på Stein gård i Hole.

Til omslagsbilledet.

På den gamle kongsgårds grunn — som efter hvad historien beretter tilhørte Hellig Olavs ætt — ligger ruinen.

Når det skjønne lille kapell som også var sognekirke blev muret op — kjenner vi ikke med sikkerhet til, — men den skriver sig fra den første kristne tid — i diplomerne nevnes den omkring 1250.

Et overordentlig interessant fund blev i årene 1922—24 gjort — da den herjede ruin endelig blev præparert imot videre forfall. Da blev der under hellegulvet bragt frem hele 63 mynter som alle skriver sig fra før år 1035 — dette fund taler for at kirken blev bygget omkring år 1000. — Ruinen kan således sikkert betegnes som Ringerikes skjønneste synlige minnesmerke bygget av mennesker fra de eldste tider, vidnende om Ringerikes rike og høie kultur.

Til år 1581 holdtes stadige gudstjenester, så blev der messer bare hver St. Hansdag inntil 1683 da den så sørgelig blev ødelagt ved lynnedslag. Efter den tid blev kirken som kanskje endda kunde blitt restaurert fullstendig ødelagt ved mishandling utover årene av stedets folk.

Endelig i 1922—24 blev der som ovenfor nevnt, gjort foranstaltning for bevarelse av den stemningsfulle og i historisk henseende så overordentlige betydningsfulle kirkeruin.

Ruinen som burde være et av Ringerikes største attraksjonsnumre er forholdsvis lite besøkt. — Den ligger kanskje noe bortgjemt — men den lille spasertur fra „Steinsgata“ — op den maleriske og ærværdige allé av veldige hundreårige trær som fører op til gamle *Stein gård* — ligger ruinen like ved gården — og turen er umaken sin fulle verd.

En ser med litt fantasi kirken for sig i sin opprinnelige skikkelse — opført i tidlig romansk stil — med sin halvrunde apsis — bygget op av Ringerikes vakre røde sandstein — de såkaldte „Ringeriksheller“ i de skjønneste omgivelser — og hører så klokkene ringe — ser kirkefolket komme i tidens så maleriske drakter — høvdinger — kvinner og menn med navne fra Ringerikes stolte historie.

Et smukt billede tegner sig således for den besøkende og løfter en flik av sløret som stenger for de minnerike tider da Ringerike var befolket av dådrike byggende menn og kvinner — som ridset runer så bygden aldrig senere blev glemt, men fikk sin saga skrevet på historiens eldste blade.

Like i nærheten finner den besøkende samtidig det historiske „*Halvdansbaugen*“.

Harald Vibe.

Sommervise fra Ringerike

Se hele Ringerike kløverrød!
Med godværs sus gjennom lyse lunder
og sum av bi som drikker honningsøtt
av alle sommergyllne blomstermunner.
Lengst ute fjorden blå og soldagsgo'
— du ser den vakrest mellom bjørkehager —
og rundt omkring de mørke åsers ro
med sus og eventyr fra gamle dager —.

Og vinden vugger igjennom kløvereng
og bærer duften ifra tusen bakker,
der fivrelflokken har sin blomsterseng
og blåklokk-klyngene i vinden snakker.
Det tar Dig underlig og gjør dig varm:
Av denne jorden er du født og runden,
og hvor du ferdes hen i verdens larm
til disse bakker er du alltid bunden.

Ja, se omkring dig og du vil forstå
at alt du møter er vår moders stemme.
Se rugen bølger blank og modningsgrå
møt grønne havreaks som alt er fremme.
I havnehagen under åsens legg
går blakken sommerfri og sulten gnager.
Han har det travelt med å vifte klegg,
men lever ellers riktig gode dager.

Og kommer skyggerne og det blir kveld
med sølvgrå skumring over fjord og lier.
Og alle blomster står i bakkehald
med lukte munnar under dugg og tier —
da våkner atter denne sære klang
som — Ringerike! — er din egen stemme.
Og åkerriksens stille duggfallssang
gir våre lengsler svar: Her er du hjemme.

Elling M. Solheim.

Fra den gamle bygningskultur på Ringerike

Solberg gård — Tyristrand.

Av HARALD VIBE

Tyristrand herred kan ikke som annet sted på Ringerike opvise noen eldgammel kirke, eller ruin av sådan. Dog beretter historien om et „kultsted“ fra hedenold — på gården Hovin's grund — nemlig det gamle *Hofvin*.

Bebyggelse og folk var det også her i gammel tid — men den bebyggelse som finnes fra gammel tid og betegnes som mange „hundreårig“ er så ødelagt av forandringer at interessen ikke knytter sig synderlig til disse — en undtagelse herfra er dog hovedbygningen på *Solberg gård*.

På en høide ved Solbergtjernet — ca. 20 minutters gang fra jernbanestasjonen, hvorfra skjønn og betagende utsikt over store dele av Ringerike, tiltrekker hovedbygningen sig straks oppmerksomhet ved sitt fornemme utseende — militær-embeds- og proprietærtidens dage taler sitt tydelige sprog om herskabelig herregårdsstil og et overordentlig hjemlig og harmonisk byggverk.

Bygningen hvis grunnflate er ca. 10 x 15 mtr. en høide av ca. 3 mtr. på fasaden og ca. 7 mtr. gavlhøide er opført av grovt malment tømmer. Den herlige oprettstående klødning som senere er tilkommet består av grove og breie bord — dekket i sammenføiningerne av svære lekter — håndsmidde spiker overalt. På midten av fasaden byr en brei og festlig dobbeltdør den inntredende et „hjertelig velkommen“. Døren har den tidlige rokokkotids vakre preg — og har foroven et halvrundt vindu med småruter. Øverste felter i døren har rokokko skjæring i typisk skjev komposisjon. Vinduene smukt plasert, er 4 delte, har tidens skjønnsomme størrelse i forhold til veggflate. På vindusrammene sitter vinkel- og gangjern også med tidens typiske ut-hugne rokokkosvingninger.

Det indre har naturligvis — i tidens løp gjennemgått flere forandringer — men i det store og hele er det gamle, herlige og gjennom kose- lige interiør godt bevart. Breifeltede dører —

girekter om dører og vinduer, med de breie profil — gammelt panel av breie bord finnes også. De gamle ovner er vakkert en svær åpen skorstein i kjøkkenet finnes — Bakerovnen finnes rester av og en turligvis stygg vindeltrapp til loftet ut den oprinnelige, noget ubekvemme, mere stilfulde trap.

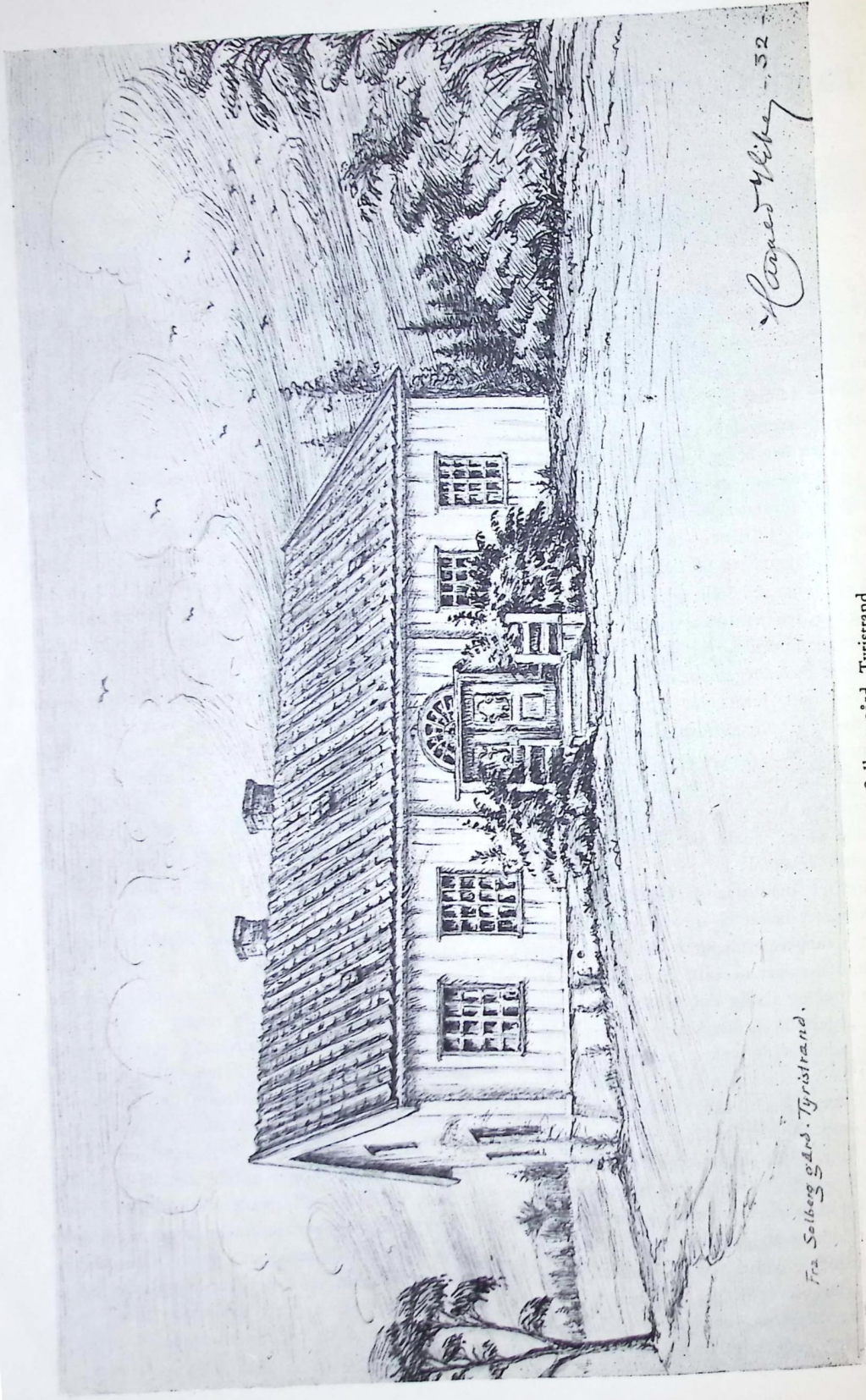
I årene 1881—82 da tollkasserer Dæle den blev gjort en del forandringer i bygningen som lar sig bestemme, og som naturligvis ødelagt endel — men allikevel ikke så ferdelig som oftest var tilfelle i de senere skjebnesvangre årene.

Når bygningen er opført — fra først gang den ikke hadde klødning utvendig skelig å si. Men da kaptein Bruse døde 1737 — eiet gården, skulde den bygningen som den står idag — være fått sit utseende utvendig som også

Har kaptein Bruse ikke selv bygget — som han godt kan ha gjort — har bygningen ikke sett slik ut oprinnelig. Den hvite maling utvendig skulde altså påsmurt.

Bygningen har stor og viktig antikvitetstydning — man bør være meget varsom å foreta forandringer innvendig som Heller derimot forsøke — i hvertfall i de gamle — å bringe interiøret nærmere det opprinnelige — som lar sig gjøre uten større omkostninger.

I denne bygning eier Tyristrand en visende ædel og fornem kultur som de fleste av idag burde gi et lyttende øre når den gamle bygning synger sin melodiose sang. Bygden fra sin underskjønne og av naturen nede beliggenhet og synet burde opladnings som bebygger bygden inspirasjon til i den rette ånd ut fra det stedegne — hævde og gi nytt liv.

Hannes Ylke - 52

Fra Solberg gård, Tyrstrand.

Solberg gård, Tyrstrand.

Litt om eierne av øvre Solberg.

Ved HANS JOHNSRUD

Når en skal skrive litt om øvre Solberg, så er det med denne som med de fleste av bygdens gårder, en kan ikke følge dens historie særlig langt tilbake i tiden, da de sjelden er nevnt i gamle dokumenter.

Anderledes med gårdene i Norderhov og Hole.

At Solberg hører til en av de første gårdene som blev ryddet på Tyristrand, kan én med sikkerhet gå ut fra. Her hadde de høve til å rydde gård med god jord. Fra stedet de tuftet, hadde de et stort og vakker utsyn. At stedet ligger høit og solrikt til, forteller navnet.

For langt tilbake i tiden har visstnok øvre og nedre Solberg vært en gård. Den er antagelig i den katolske tid blitt delt, men det øvre har vært noe større. Nedre Solberg var kirkegods som hørte inn under Norderhov og Hole prestebøle. Gården gikk under navn „presteparten“ og sognepresten i Hole som hadde byggesretten over gården, bygslet denne bort til leilendinger på livstid.

Øvre Solberg som bruktes av selveiere, og kaltes „bondeparten“, hadde en skyld av 12 lisp. tunge. Det vil vel i vore penger og efter de nuværende kornpriser si en skatt på omkr. 15 kr. årlig. I slutten av 1600 årene var fogd Jacob Luth eier av Solberg. Disse Luths var forøvrig eier av en hel del gårder på Tyristrand som de hokret med og tjente penger på. Gården gikk senere over til hans sønn som omkr. 1770 overdrog denne til kaptein Kristian Bruse.

Kaptein Bruse som er blitt noe av en sagnfigur, er mest kjent for at han 5. septbr. 1713 såret sin drukne forfølger kornet Ole Ramus med et pistolskudd ved Dvergstenseie på Hadeland så denne falt av hesten, brakk nakkebenet og døde. Tross Bruse visstnok var ganske uskyldig i denne afære, blev han dog av krigsretten 23. januar 1714 dømt til å betale 40 lod sølv til Ole Ramus arvinger. Men fikk forøvrig beholde sine militære rettigheter. Kaptein Bruse skal av denne grunn hatt mange ubehageligheter av familien Ramus. Tradisjonen vet å fortelle: Når kapteinen under soldaterøvelsene på Tandberg-

moen om sommeren efter gammel skikk og ordre skulde gå til alters med sitt kompani ved Norderhov kirke, skal sognepresten Daniel Ramus ha kviet sig for å betjene kapteinen med alterens sakramente. Hr. Daniel skal endog ha søkt kirkens myndigheter om å bli fritatt for dette, eller at Bruse også måtte bli forflyttet til et annet distrikt. Men ansøkingen er visstnok ikke blitt imøtekommet. Videre fortelles: I et julegjestebud hos holepresten (antagelig Henrik Smith) var madam Ramus og kaptein Bruse også blandt de innbudte. Da sistnevnte kom for å hilse på madamen, skal hun ha tatt sin hanske og slått til kapteinen i ansiktet istedet for å rekke ham sin hånd.

Kaptein Bruse var en betydelig eiendomsbesidder. Foruten Solberg eiet han også Skamarka og Utøia. Men tiltross herfor syntes han dog ikke å ha nok, men trengte sig endog inn på fremmed grunn. En dag befalte Bruse sine husfolk og tjenere å gå over Skjerdalselven ved „Vadle“ for å rydde og bryte op den sletten der. At Skjerdalselven som fra hedenold hadde vært grensedelt mellem Solberg og Hovin, tok han intet hensyn til, men innhegnet her hele sletten som han i mange år skal ha brukt og benyttet sig av. Eieren av Hovin har formodentlig ikke brydd sig videre med å sette sig op mot Bruse, som formodentlig har hatt en eller annen påstand å bygge på. Men Bruse har sikkert også vært en herskesyk og enerådig mann. Sletten falt tilslutt tilbake til den rettmessige eier, og kaltes ennu for 50 år tilbake for „Brusestykket“ eller „Bruseploia“.

Kaptein Bruse var gift med Karen Stoltenberg og hadde med henne to sønner Jens og Kristian Fredrik. Disse brukte morsnavnet Stoltenberg. Kaptein Bruse døde en av de første dager i septbr. 1737. Han blev balsamert og iført full parade-uniform og nedsatt i Bonsnes kirkekjeller 13 s. md. under stor æresbevisning både av militære og andre. Ved begravelen skulde alt gå sakte og hoitidelig til, både ut fra hjemmet, efter veien og over fjorden. Der blev flere gange på-

budt „sakte, sakte“ og siden blev dette til et ordtak på Tyristrand „sakte, sakte, liket skal til Bønsnes“. Hvorfor Bruse kom til å få leiested i Bønsnes kirkekjeller, kan det være delte meninger om. Antagelig har han gitt kirken som på hans tid blev betydelig restaurert en sum penger mot at denne skulde huse hans jordiske levninger, eller er han også som embedsmann blitt tildelt den ære. Karen Bruse eller Stoltenberg blev allerede året 9 oktober 1738 gift med loitnant Michal Slotfelt som var eier av Solberg til sin død 1742.

Karen Slotfelt og sønner efter første ekteskap fortsatte å bruke gården inntil sønnene i 1752 solgte den til Tor Eriksen Viker fra Adalen for 650 riksdaler. Derved kom Solberg over til en slekt som hadde gården i 129 år.

Tor Eriksen blev en gammel mann. Han var f. 1726. Efterat han hadde overdratt gården til eldste sønn Erik bodde han en tid på Skaugstad i Haug hvor han var gift for annen gang. Han blev enkemann igjen og flyttet da tilbake til Solberg hvor han tilbragte sine siste år og døde våren 1812.

Erik Thorsen var f. 1760. Om denne fortelles at han som smågutt bar med sig en lønnplante fra Næs i Hole som han plantet i hagen på Solberg, ved siden av veien, og som nu er blitt et stort kjempetre. Denne gamle ærverdige lønn som så mangen gang har gitt en vandrør efter veien ly for en regnskur, eller også en sval skygge en varm sommerdag. Erik Torsen blir i 1809 tillike med 3 av sine barn revet bort i en ondartet sykdom som dengang raset over Ringeriksbygdene. De 2 eldste sønner Ole og Tor overlevet sykdommen. Ole var eldst og hadde odelsretten, men døde i ung alder. Tor som hadde utdannet sig som skoleholder hos Jens Larsen Lykkegård, måtte slutte som skolemester og overta gårdsbruket. Tor Solberg som ennu kan huskes av de eldre var f. 1790. Han var gift med Anne Uhlen datter av lensmann Uhlen på Snarum.

Tor Solberg var en meget rik mann. Foruten Solberg eiet han Skaugmarka, Fjell med Fjellsaga på nordre Modum samt Fjellsholleia. Han var således eier av mange tusind mål skog som for det meste bestod av masteskog. Tor og Anne skildres som noen tarvelige hverdagsfolk som ikke ødet sin rikdom, og som holdt strengt på det gamle. Det fortelles da de skulde bygge kirke på Tyristrand, satte Tor sig kraftig op

mot dette og mente at folk kunne ro over til Hole nu som før. Var noen i bet for materialer til båtbygging, kunne dette fåes fra Skaugmarka „For der er det malmen furru, sier je“, sluttet han. Da dette ikke hjalp, fremkom han til formannskapet med en skrivelse hvori han gjorde oppmerksom på at noen kirke vilde han ikke være med å bygge, men forbeholdt sig sine rettigheter til Hole kirke. Han lovet til og med at hans ben aldri skulde komme inn i Tyristrand kirke. Men dette løfte holdt han nok ikke. I begravelsen efter Peder Gornæs på Kind i 1869 skulde han som snarest vært innenfor kirkedøren. Tor og Anne hadde i deres ekteskap 2 sønner og 6 døtre som alle blev gamle folk. Det var da allerede kommet på mote at jentene skulde ha kommoder, og Solbergjentene vilde også ha sådanne. Men dette vilde Tor ikke høre tale om, for kommoder var kun den rene galskap, mente han. Men store rundlakkete kister med solide låser og kunstferdige jernbeslag på, skulde de ha. Tor Solberg og hustru døde i 1872 med få dages mellemrum. Efter deres ønsker og vilje blev de da begravet ved Hole kirke hvor deres graver ennu sees over nogen tunge malmrammer.

Erik Torsen f. 1821 som var Tor og Anne Solbergs eldste sønn overtok nu gården. Hans hustru Berte Marie var fra Berg i Haug. De hadde 6 sønner og 1 datter. Da der blev skrevet endel om Erik Torsen i „Ringerike“ for få år siden, skal han forbigåes her. Han solgte Solberg til I. M. Daae i 1881 og utvandret til Amerika.

Iver Munthe Daae var fra Kragerø og hadde endel år vært ansatt ved tollvesenet i Kina. Han var gift med en datter av generaldirektør Segelcke ved statsbanene. Daae drev gården betydelig op og fikset op husene endel. Han førte et fint hus, og det var mange fornemme folk i besøk på Solberg den tid han bodde der. Daae reiste atter til Kina igjen, og gården bestyrtes denne tid av en agronom. I 1889 kom Daae tilbake og solgte da Solberg til Ole Kind. Kind var en dyktig og interessert gårdbruker som også drev gården betydelig op. I 1892 kjøpte Kind Skaugmarka så denne kom atter inn under Solberg, men det blev kun for en kort tid. På grunn av økonomiske vanskeligheter søkte Kind i 1896 regjeringen om tillatelse til å få lodde bort Solberg. Dette fikk han, og den lykkelige vinner var en E. A. Brech fra Trøndelag. Kind kjøpte gården igjen av Brech, men denne beholdt selv Skaugmarka som han senere solgte. Efter denne

tid solgte Kind ut en masse parseller av gården. Det er vel ikke for meget sagt 40 bruk som de siste 30 år er solgt ut. Ole Kind døde 1912 og etterfulgtes av sin sønn Peder Kind. Denne døde 1919 og siden har gården skiftet eiere mange ganger. Den eies nu av Ringerikes Sparebank. Nedunder bakkene på vestsiden ligger Solberg-

tjernet. Straks nordenfor tjernet ligger en lav forhøining de kaller „Tinghaugen“. Her lå ennu for vel 30 år tilbake 12 store steiner i en ring. Der er nevnt at midt i ringen skal der også ha ligget en stein. Men dette medfører neppe riktighet. Gamle folk i bygden har ikke bekref- tet det.

Fra de gamle haver på Ringerike.

Studiet av de gamle gårders nærmeste omgi- velse, — haven og dens innhold, — er et lite omtalt område i vår kulturhistoriske forskning.

Det kan vel best forklares derved at det er grenseområde mellom historie og botanikk, to videnskaper som fordrer hver sin utdanning og trening.

I Schweiz, Tyskland og Danmark er der en stadig voksende interesse for dette område av vår kulturhistorie; der er kommet flere avhand- linger på området, — dels som bakgrunn for farmaciens historie og dels til utdypning av vår kunnskap om havebrukets utvikling.

Helt uten kjennskap til våre gamle haver og deres innhold i eldre tid er heller ikke vi i Norge. I de siste 50 år har der været drevet litteraturstudier på området av statsgartner P. Nøvik og av sogneprest O. Olafsen; professor C. W. Schnittler har behandlet vår havekunsts historie, d. v. s.: studert havenes arkitektur; dr. Reichborn-Kjennerud har berørt emnet i sine ar- beider om våre folkemedicinske urter, og prof. F. C. Schübeler har i sitt verk, „Viridarium Nor- vegicum“ — Norges Växtrige — optegnelser om planter som blev dyrket i Norge i 1880-årene.

Når forfatteren, som er botaniker, har våget sig til å ta op spørsmålet om de gamle haver og haveplanter på Ringerike og om disse haveplan- ters historie, er det efter opmuntring av prof. H. H. Gran og prof. J. Holmboe. Prof. Gran er vel kjent av alle havevenner, og de fleste ken- ner vel også prof. Holmboes arbeide med plante- restene i Osebergfunnet.

Det er nesten til kjedsommelighet skrevet om Ringerike som Halvdan Svartes og Sigurd Syrs rike; men heller ikke i et arbeide om haver på Ringerike er disse konger til å komme utenom. Man bør nemlig erindre at Osebergdronningen efter A. W. Brøgers slutninger antas å være

selveste Halfdan Svartes mor — dronning Aase — og således dronning Ragnhilds svigermor. Dronning Ragnhild kjenner vel alle ringerikinger; hun var jo av ringeriksk konge-ætt og Harald Haarfagres mor. Her må hun nevnes fordi hun er eier av den første have som vår litteratur forteller om. Prof. Holmboe anser det som sik- kert at også Osebergdronningen hadde en have hvor hun dyrket en rekke nytteplanter; — pry- planter tør man ikke nevne.

Dyrkning av havevekster til pryd eller gagn er bevis for evne og lyst til arbeide utover det daglige krav, tegn på trang til større avveksling i den daglige kost, tegn på øket forståelse av og kunnskap om urtenes lægende virkning og tegn på skjønnetshetsgleden ved blomstens farver, form og duft.

Dronningene Aase og Ragnhild, som begge levde i Vestfold, er vel representanter for den tids høieste kultur, og vi tør ikke slutte at haver av dimensjoner var almindelige dengang; men at haver skulde mangle helt på Ringerike, som var så nær knyttet til våre første kjente have- dyrkere, er lite rimelig.

Søker man å få rede på middelalderens have- kultur på Ringerike, må man famle sig frem. Det ligger nær å lete efter prestenes og munke- nes innflydelse; deres virke var jo ikke bare å sørge for sjelens, men også for legemets sund- het i hine dage. Presten var tildels både prest og læge og dertil sin egen apoteker. Medicinen var ofte laget av urter; at mange av disse urter ikke bare innførtes som tørrede planter, kan vi slutte av den omstendighet at lægeplanter som blev brukt av ægyptere, grekere og romere, nu finnes dyrket i bondehaver overalt i Europa, også i vårt land.

Også på Ringerike finner man disse gamle urter dyrket og forvillet, — selv om deres egen-

skaper er gått i glemmeboken. Men vil man finne ut noget om deres alder i bygdene, beveger man sig snart på gyngende grunn. Man vet at Storøen har tilhørt Hamar bispestol; men etter Chr. Langes mening var det nok ikke noget kloster, neppe nok et hospits som lå på de eldgamle murene der. En avlsgård er etter hans mening det sannsynligste. På Hamar var det etter Hamarkroniken storslagne haver; men både dominikaner- og augustinerordenen som hadde klostre på Hamar, var tiggerordner, og selvom alle munkeordner hadde havedyrkning som en fastsatt hovedregel, er det ikke rådelig å vente for stor innflydelse fra Storøen. Storgårdene på Ringerike hadde kanskje sine egne prester; avstanden til Oslo med sine mange klostre var heller ikke stor, og veien Oslo—Bergen gikk jo over Ringerike. Hvad alt dette tilsammen kan ha betydd, er det ikke godt å ha nogen begrunnet mening om; men uten innflytelse på havedyrkingen har det neppe været. Det er ikke usannsynlig at Ringerikes gamle kirsebær- og epletrær kan telle sine aner fra tidlig middelalder; men bevises kan det neppe.

Søker man etter de gamle læge- og prydevekster som i århundreder har vært kjent fra læge- og urtebøker og i folketradisjonen, erfarer man snart at det sjelden er de store have-

Bjerkeallé på Storøen.

anleggene som gir en mest. Den oprinnelige form for haven både ved kloster og storgårder var at urtegården og frukthagen var adskilte. Urtegården som inneholdt alskens kjøkken- og lægeurter foruten prydplanter, lå i umiddelbar nærhet av husene, innenfor klostrets mure; frukthagen med kirsebær-, plomme- og epletrær lengere borte, — utenfor murene. I sin enkleste form er bondegårds- og husmannsplasshaven å finne som en urtebedd ved husveggen, noen grønnsaksenger og en større eller mindre frukthage som overgang til aker og eng. Som oftest er havene på Ringerike litt mere forsiggjort og omgitt av stakittgjerde og spireahekk eller lignende; men det er ofte i de allerenkleste haver man gjør de interessante funn, og det er også hos disse eiere man finner bevart erindringen om urtenes egenskaper. At de større gårder ikke sjelden har gått meget i handel eller på annen måte oftere skiftet eier, og at havene derfor her har vært utsatt for større forandringer, forklarer best dette forhold.

En liste over plantene i haver på Ringerike, bygget på undersøkelser på stedet eller muntlige beretninger, viser at ikke mindre enn 25 arter som vokser eller i de senere år har vokset på Ringerike, nevnes i en plantefortegnelse fra ca. år 1200 av den lærde tyske abbedisse Den hellige Hildegard, og omtrent det samme antall av dem finnes også i Henrik Harpestrengs danske lægebok fra omtrent samme tid. Alle disse urter er eller var betraktet som lægeurter. Det er gledelig—, og betegnende for hvor sterk disse urters stilling var i de gamle haver—, at man ennå finner såpass mange av dem når man betenker at både kampen mot overtro og opprettelsene av apotekene inndirekte har motarbeidet bruken av de gamle lægeråd. Heller ikke som prydplanter kan de gamle urter holde stand. I kampen med de farveglade, prangende amerikanere må de også bukke under.

I fortegnelsen over endel av disse gamle lægeurter vil nok nogen hver finne igjen gamle kjenninger:

Løk, Berberis, Isopp, Pastinakk, Akeleie, Svaleurt, Alant, Valmue, Abrodd, (Bertram), Liljer, Roser, Malurt, Skarntyde, Kattost, Salvie, Pepperrot, Humle, Kattemynte, Svarthyld, Balsom, Villrot, Pion, Takløk, Reinfann, Timian, Marsfiol.

Nogen av leserne kan kanskje til og med huske at enkelte av urtene var i bruk. Malukt, Reinfant, og Abrodd, som det heter på ringe-

riksmål, har således vært anvendt som medicin helt til de siste år, og løk, pepperrot og timian savnes vel neppe i nogen kjøkkenhave utover bygdene.

Listen inneholder også enkelte planter som vi betrakter som ugress. Man må imidlertid være opmerksom på at flere av våre ugressplanter som Akeleie, Såpeurt, Villrot, Svaleurt, Malurt, Stolt Henriksmelde og Kattemynte blandt andre i gamle dage var ansette læge- og kjøkkenurter. Villrot og Skarntyde var dessuten velkjente giftplanter. De fleste av disse finnes i mengder

ket, meddeler I. M. Wiel som var foged på Ringerike 1736—1756, i sin „Ringerigets og Hallingdals Beskrivelse“ ingenting om havebruket. Han sier bare: „Den Lægedom, som kunde haves af de Urter, der voxer, forstaae de sig ikke paa —, men hverken kjende Indbyggerne dem eller forstaae de faa Urter de kjende, ja end det som mere er, at Urterne vide de ikke for den største Deel navn paa, uden at de kalde dem med latinske Navne, og derpaa have Bønderne ingen Forstand“.

Jonas Ramus's „Norriges Beskrivelse“ kan

„Maiden Blush“, Hole prestegård.

over Ringerikes østre og midtre dele, — i silurstrøkene hvor livskårene er gunstige for disse varmekjære planter.

Disse urter utgjør imidlertid bare ca. en sjettedel av de mere almindelige arter i havene på Ringerike; endel av de øvrige er eldgamle pryplanter som Riddergras, Dagliljer, Torskeflabb = Iris, Brennende kjærighet, den meget giftige Venusvogn eller Tyrhjelms, Natfjol, Blåkløkker og andre, og dertil kommer så mere moderne busker som, blandt andre, Syrin, Spirea, Jasmin og Druethylid, og urter som Tigerlilje, Løitnants-hjertes, Gullris, Jørginer, Vintersyrin og Rudbeckia med flere.

Alle disse siste planter er kommet til havene i nyere tid, — efter reformasjonen, men dessverre er beretninger om haver og haveplanter fra Ringerike fremdeles mer enn sparsomme. Mens flere av de topografiske beskrivelser fra det 18. århundrede fra det øvrige land inneholder rike plantelister og beskrivelser av havebru-

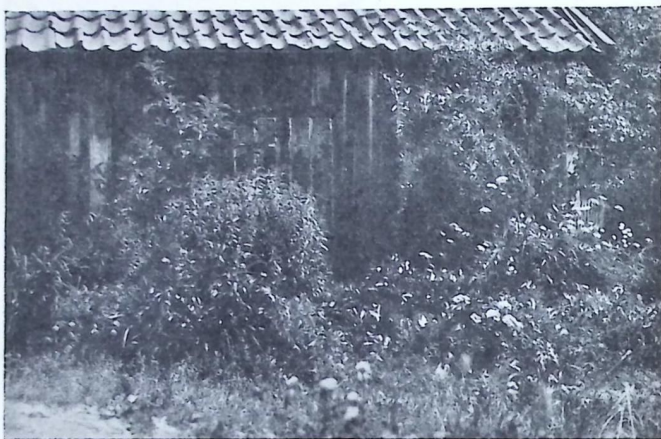
ket heller ikke hjelpe ut over det at Ramus i sin planteliste har en rekke av de før nevnte ugressplanter, og disse kan derfor antas ha hørt hjemme på Ringerike før år 1700, hvis vi tør slutte at han har endel av sin plantekunnskap fra Ringerike.

I plantelistene fra det trondhjemske og fra Nordfjord og Søndfjord, alle fra ca. 1770, finner man omtalt de samme arter som de som vokser i havene på Ringerike idag; men efter ca. 150—180 år direkte å sammenligne Vestlandet og Ringerike er litt av et vågespill når man intet vet om havene i de omtalte strøk idag.

Siden Wiel ikke finner det umaken verd å nevne noget om haver på Ringerike, har vel heller ikke embedsgårdenes haveanlegg været noget å skryte av på den tid; men i en dagbok fra 1789 av tyskeren Jac. Mummsen som foretok en reise i Norge i 1788, finner vi nevnt uten nærmere beskrivelse prestegårdshavene i Hole og Norderhov. Haver hadde man altså

Kort efter besøket på Ringerike skriver Mummusen dessuten: „I nesten alle haver i det sydlige Norge vokser i mengder store og kraftige planter av Reinfann, (*Artemisia Pontica*) og *Tanacetum balsamita*. Efter nordisk skikk strør man med dem i værelsen“, (fritt oversatt fra den tyske original). Reinfann kjenner alle, *Tanacetum balsamita* er den i gamle haver velkjente balsom, og *Artemisia Pontica* er en art nærstående malurten og funnet 3 steder på Ringerike: I en ganske ny forhave ved Hønefoss, i den gamle haven på Klækken og i haven på

i havebruket. Både tradisjonen og bestemmelse av artene i havene på Hverven, Gagnum, Burud, Braak, Gihle, Moe, Sten og Riddergården ved Hønefoss, — for å nevne endel av de undersøkte haver, — forteller oss at de er anlagt ca. 1800 eller i midten av det 19. århundrede. Alle havene er også representanter for den tids haveideal, den engelske landskaphave, selvom både eldre og nyere ideer kan gjøre sig gjeldende. Efter vår tids forhold er de litt store og fordringsfulle anlegg, som man neppe bør vente kan vedlikeholdes i full utstrekning; det vilde

Fra Skjellegården.

Skjellegården, en husmannsplass på Utstranden. Det interessante ved denne planten er at den efter forfatterens erfaring finnes hist og her i haver på Vestlandet og i Trøndelagen, og at den beskrives i en fortegnelse over planter i Trøndelagen ca. 1700 av Joachim Irgens som et middel mot utoei, som pynt i stuen og kirken og i gravkranser. På Skjellegården hvor den vokste fra eldgammelt, blev den nettop anvendt som buket- og kransegrønt.

Mummsens dagbok er et av de få vidnesbyrd om haver på Ringerike før år 1800. En muntlig opplysning av A. Lagesen er at Ole Trøgstad i 1760-årene anla en frukt- og urtehage på Gusgård. Et slikt tiltak er helt i tidens ånd. Overalt i Norge arbeidet opplysningstidens menn for ophjelp av jordbruk og havebruk, og her i distriktet som mange steder ellers blev der arbeidet for opprettelse av bygdeselskaper. De samme menn som i 1810 opprettet „Selskabet for Ringeriges Vel“ er det vel som har bragt fart

kreve mere penger og arbeidshjelp enn gårdbrukere flest råder over.

Gjennem „Selskabet for Ringeriges Vel“, — det senere „Norderhov Sogneselskap“, — vekkes altså interessen for havebruk, allermost selvfølgelig for dyrkning av nyttevekster, og med ansettelsen av herredsgartnere blev det ennu større fart i arbeidet. Samtidig er det foregått den forandring at grønsak- og frukt dyrkning mer enn før er å regne som mannens del av gårdsdriften. Arbeidet med kjøkken- og prydhaven hører imidlertid som før til husmorens domæne, og det blir nu som alltid hennes evner og interesse som preger haven. En husmor med interesse for grønnsakvekster og vakre og sjeldne planter setter ikke bare preg på egen have; fra henne vil der som regel gå „røtter“ og frø til naboer, slekt og venner. Byttehandelen går, som før handelsgartnernes dage, livlig, og med plantene fulgte, før ialfall, gjerne kunnskap om navn og anvendelse. På den måte var det at

planter spredtes fra gård til gård, fra husbond til husmann.

Som før nevnt er det i enkle, små haver man har gjort de rikeste funn, både med hensyn til artsrikdom, bevarte navn og kjennskap til plantenes anvendelse. Der har man stått i et mer intimt forhold til sine blomster, og der har man dessuten hverken hatt lyst eller råd til å følge modens luner. En ny plante er skaffet rum i bedene mellom de andre; der har ikke vært noget „anlegg“ å ta hensyn til, og „mors og bestemors blommer“ var minner man ikke så lett skilte sig av med. Konservatisme var så å si en dyd av nødvendighet, heldigvis; for på den måten er en hel del stauder som for 30 år siden blev betraktet som gammeldags, — en dødssynn i de dage, — reddet gjennom de trengselens år da bare de enårige blomster var „fine“, inntil staudene nu som så mangt annet „gammelt“ igjen er kommet på mode.

Mer enn én ringeriksk bondekone kunde fortelle at venner og bekjente nu kom for å få „røtter“ av de planter som de før hadde kastet på søppelhaugen. Fler og fler får da også øinene op for det vakre i en have hvor Isoppen, den tusenårgamle lægeplanten med de blå blomsterkostene, kanter gangene eller hvor bedene omgis av Marsfiol, Pinselilje eller Takløk, — planten som i gamle dage vokste på torvtakene og skjermet mot ildebrann.

Venusvogn, Silkeserk, Kattost, Ridderband, Abrodd og Balsom blandt mange andre er kanskje navn bare for de unge av idag; men det var en opplevelse å se hvor de gamle lysnet når man spurte efter disse plantene. Man hadde først kanskje fått et likegyldig: „ikke rare greiene, nei“, men tonen blev en langt annen, hjerteligere, når man interesserte sig for „Hvite dopper, Brennende kjærlighet, Dusknellik og slikt som fantes i alle hagar før i tia.“ Hvilken beklagelse lå det ikke i: „Nei, abrodden min (eller hvad det nu kunde være), gikk ut her om året. Det var så god lukt på den!“ Men vilde man vite litt om urter og deres anvendelse, var svaret oftest: „Mor visste mye slikt. — Mor brukte Malurtbrennvin“ eller lignende.

„Gamle dage“ står jo for de gamle som „de gode dage“, det er så, og mange av de moderne, nyere planter er både vakre og villige. Det er lite rimelig å vrake f. eks. høstflokks for balsom eller lignende. Det er heller ikke hensikten med denne artikkelen å ivre for bruken av læge-urter;

den tid er vel for alltid forbi. Meningen var å vise litt av de gamle urters historie, gjøre oppmerksom på at i en vakker have kan slike gammeldags urter bringe inn noget av den sammenheng med fortiden som vår tid setter stor pris på. Vi ringerikinger har rundt om oss ikke så få av disse planter som i all sin beskjedenhet viser at vårt havebruk uten å være berømt for mange eller storslagne anlegg allikevel har rot i en fjern fortid.

Hønefoss i oktober 1932.

Signe Fransrud.

cand. real.

Tilføret

Ringerikes Museum

Et Moe-minne.

Skomaker Ole J. Båndtjern var som ung gutt gjæter på Ringkollseteren. En dag kom han til Vikseteren for å lete efter noen kuer som hadde „lagt sig borte“. — Som i de fleste seterbuur var der også her innrisset og skrevet en hel del navn på veggene av tilfeldige besøkende. Som Ole så over og leste disse navn opdaget han i en sprekke i tømmerveggen et sammenlagt papir. Med tollekniven fikk han lempet det frem, og på dette var følgende vers nedskrevet:

„Jeg sad ved Haukevand
og lyttet til en måltrosts sang.
Her er bekker, her er tjern,
her er berg, her er dale,
inne i skogen er trekfuglens sale
den stemmer sin musik
til solen den skal dale.“

J. M.

Det er nu over sytti år siden at Båndtjern fant det og skriften var såvidt leselig. Antagelig er verset av Jørgen Moe, da han i sin ungdom ofte var på Viksæteren som dengang likesom nu henhører under gården Moe m. fl. i Hole. —

Haukevann er et tjern på Krokskogen og kalles i alrnindelighet „Hauken“.

Johan Skøien.

Fra Auk.
Harald Solberg 22

Den gamle bygdevei.

Jeg følger den gamle bygdevei
i hager og skog, over bakker,
fra sjøen op mot en lyngklædd hei
sig slynger den gamle bygdevei,
mens høstdagen lider og lakker.

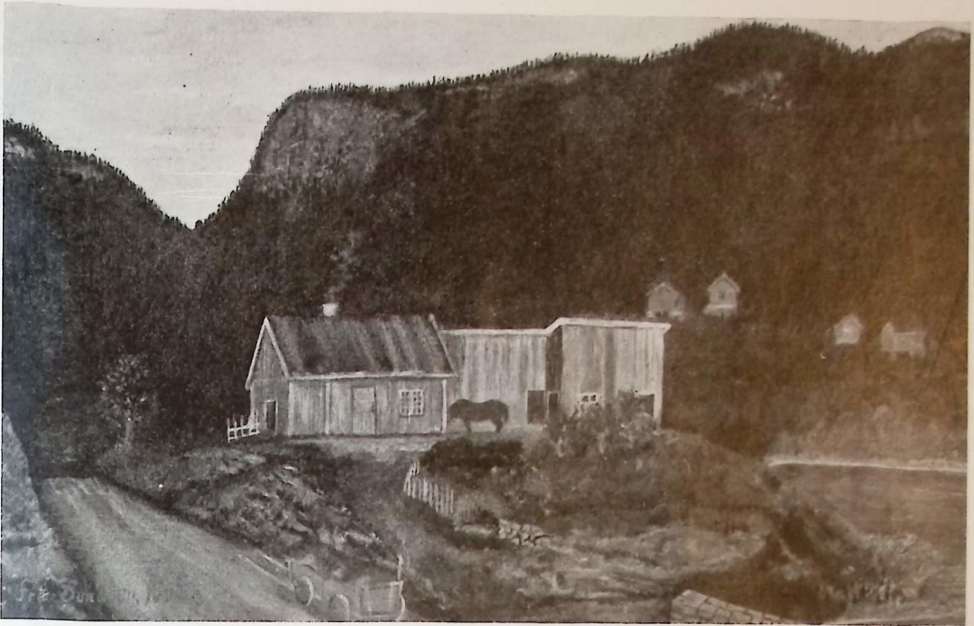
Med bøsse på rygg jeg rusler avsted
rundt hauger og bergehammer,
den stille vik, som hviler i fred,
gir gjenspeil av guld, naar sol gaar ned
paa bartrær og bjerkenes stammer.

I dag er alting saa stille og ødt,
mit fottrin kun rasler i gruset, —
paa veien et teppe, gult og rødt
av blader, som falder tyst og bløtt
til sørgemusik av suset.

Ved faldefærdig mosegrad bro
tar jeg mig gode stunder,
drikker en taar av en vandingstro
og lytter i kveldens stille ro
til bækken, som skummer indunder.

Her er om vaaren slik fuglesang,
et virvar av alleslags toner,
tatatrust kapsynger kvelden lang,
tiur slaar „klonken“ gang paa gang
i fjeldfuruns kvistede kroner.

Harald Solberg.

Fra det gamle Sundøya.

Om høstkvelden ser jeg her oppe fra lia et strålende lyshav nede på Sundøia, der jeg for 60 år siden så en liten parafinlampe eller et lys i en stake, og var der ikke færingsfolk inne, heller ikke så megen luksus uten hver gang en fikk sig mat. Skulde en ha greie på tiden, måtte en trevle sig fram på den mørke klokkeskiven der tallene var skåret dypt inn, og der det bare var timeviser.

Det kunde jo hende det var bruk for lykt også. Denne var nærmest som et blikkspann, der sidene var hugget op som et rivjern og med en lysestump på bunnen. Kanskje blev der spurt efter den, såvel som efter bestefars borvinde og hammer samt et høvelig kjørel, når en av lasserkjørerne ville snåle sig til litt brennevin fra fatene på lasset. Jeg synes endda jeg hører disse små forsiktige slag på tønnebandet for å få det såpass tilside at det dekket borhullet og pluggen, når det blev drevet på plass igjen.

Det var nemlig hvilestalle på Sundøia, og mellom de mange føringer var det også brennevinslass fra Oplandene. Tomtønnene på tilbaketuren måtte jo også prøves, men dette var mere liketil, da spunsene ikke var forseglet.

Det hendte ikke så sjelden at der var krangel mellom kjørerne når de hadde noe uopgjort sig imellem.

Serlig var der kontroverser mellom hadlendinger og haugsbygdinge. Kom der en hadlending og spente ifra ute på tråkka, og en haugsbygding satt inne og så det, kunde en være sikker på at denne tok til å bræke som en sau.

Jeg hugser engang det satt to slike dødsfiender på hver sin side av kaffebordet. Da tar den ene smørøskja si og kaster midt i fleisen på den andre, så øskja rauk og smøret denget inn ansiktet. Men derfor vart han ikke mere smørblid å se og høre på, skulde jeg mene. Blev leiken mere alvorlig og det hendte nok også, tok bestemor gjerne og viste mig ut i kammerset.

Ja, der var svært til liv, det var nemlig ikke bare oplendinger og ringerikinger som kjørte denne veien, men også valdrisser. Det blev kjørt glass fra Hadelands Glassverk, og de aller siste som kjørte var krudtkjørerne Ole og Engelbret Thon.

Sundøia var også hvilestalle for roiertene, de store båtene som tok inn føringene sine ved Hungerholt for å ro varene til Svangstrand og derfra videre med hest ned Lier til Branes.

Varene blev også losset av på Sundøia der det var sjøbu på østsiden, og så blev de fraktet op Krokkleiva og til „Krestian“. Av sjøbua minnes jeg bare laftesteinene, der kanskje endda er synlige.

Her ved Sundoia la også alle dampbåtene til. Den første var „Kong Ring“ i 1837, den neste „Kong Halfdan“. Folk her sier at det er de første dampbåtskrog som er bygget i Norge.

I 1854 kom „Sigurd Syr“, skroget bygget av Jørgen Rytterager og H. A. Hovind. Denne gikk så bedrøvelig sakte så bestemor kalte den for „Segasjur“.

På Sundoia var der reist en høi stang med en rund skive på toppen. Var der gods eller reisende som skulde med, snudde bestefar den hvite siden av skiven mot Storøia, i motsatt fall den svarte, og da gjorde båten vendereise 15—16 hundre meter ute. „Segasjur“ fikk en bedrøvelig ende. Den havarete ute ved Nakkerud, skroget blev skåret op til ved, mens maskinen kom til Hønefossen der den stod som en annen Samson og dro en leirmølle for Helgesen.

Siden i noen år gikk „Anna Colbjørnsen“, der seinere har gått på Randsfjorden som „Harald Hårfagre“. Etterpå „Tyrvil“. Denne kom siden til Krøderen og fikk navnet Norefjell. Et par sommerer „Aktiv“. Seinest „Ringerike“ som en fortsettelse av Lierbanen. Også den er det forbi med, efter å ha ligget i oplag ute ved Svangstrand noen år, er skroget i sommer hugget op og solgt til Kristiania Spigerverk. Og dermed er siste kapitel av dampskibstrafikken på Tyrfjorden slutt.

Som dampbåtene gjorde røiertene overflødige, så gjorde Randsfjordsbanen, åpnet 1868, langsomt men sikkert ende på dampskibstrafikken. Lasse-

kjøringen til og fra Oslo holdt sig dog forholdsvis lenge, tross Oslo—Drammensbanen, åpnet 1872. Bøndene hadde jo varer som de personlig omsatte, og med kjøbmennene i Hønefoss stod de også i forbindelse, så de fikk frakt med tilbake. Betalingen var ikke stor selv om en reiste enkomst. — Chr. Rud herfra Hole reiste til Hadelands Glassverk efter lass til Oslo for en betaling av $\frac{1}{4}$ tønne korn, en veilengde på ca. 7 mil.

Nå er vi igjen kommet inn i et nytt tidsskifte, bilene holder på å konkurrere ut jernbanen. For 20 år siden minnes jeg bilene som noen små lette personvogner der her i Buskerud bare måtte kjøre 3 dager i uken. Nå går der en strøm av biler mellom Hønefoss og Oslo døgnet rundt.

Kanskje, når en tenker næiere efter, så er det vel likeså bra å være til nå som for sytti år siden, da Ola Follum kjørte 3 tønner salt fra Oslo til kjøbmann Helgesen i Hønefoss for 3 mark og 12 skilling. Rett nok var det billigere å leve da enn nå: 1 pund kaffe kostet 18 skilling, sukker 15, bannjern 7, petunn 1 mark og grønnsåpe 12 skilling pr. pund. Tok så Follummen sig en flaske øl som kostet 9, så var en dermed skuls.

Hver tid har vel sitt både av godt og vondt, men jeg tror Søren Kjos hadde rett, når han engang under hvil på Sundoia sa til en mann som også hadde vært i Oslo med slag, men syntes prisene var for elendige: „Du må ikkje klaga, kar, dei berre ler åt deg, då!“

Lars Lyse.

„En tiurleik i Holleia.“

I „En Tiurleik i Holleia“ har Asbjørnsen ikke bare skapt en glimrende ramme om sine folkesagn og huldre-eventyr fra Ringerike, den er også en jakt- og naturskildring som virker like frisk og levende den dag idag, endda det er mellom 80 og 90 år siden den kom ut (Trykt første gang i 1847 i „Norske Huldre-eventyr og Folkesagn“.)

Såvel Jørgen Moe som Asbjørnsen var kjente gjester hos „kaptein“, generalmajor Johan Boll Gram på Grams-Ask, det nuværende Ask gods. Det er rimelig at Gram var en mann efter Asbjørnsens hjerte, skoggangsmann på sin hals, alle tiders største jeger på Ringerike, og attpåtil litterært interessert.

Det er et humorfylt og levende billede

Asbjørnsen tegner av ham som „kaptein“, og i brevene mellom diktervennene blir han flere ganger nevnt som en interessant personlighet og en utmerket forteller.

På Ask lever den versjon at Asbjørnsen slettes ikke har vært på noen tur innover Holleia. Han skulde være for tung og stabbete til det. Han var så tykk at Grams-småpikene efter generalindens fortelling kom trekkende med to stoler til ham, da han skulde sette sig. Ut fra dette og kanskje også fra andre kilder, mener folk at Asbjørnsen har sittet hos Gram og skrevet „E. T. i H.“, at Gram har gitt ham tilfanget, og Asbjørnsen så har vært den litterære mester for skildringen.

Men da som før nevnt „E. T. i H.“ blev skre-

vet før 1847, var jo Asbjørnsen endda en mann i sine beste år, og vi vet at han lenge etter denne tid gjorde lange fotturer med fiskestang, børs og den berømte eventyrskreppa, den der som rimelig og naturlig er, er havnet på Ringerikes museum.

I verket om Jørgen Moes ungdom nevner Anders Krogvig at fortellingen om Rønnaug Skauen har Asbjørnsen fra Beate Moe, og det er rimelig at Gram også med de mange forutsetningene han hadde, også har gitt sitt til sagnene og skildringen. Men se det er jo noe alle diktere gjør sig nytte av, og verket er like mye verdt for det, en perle i norsk litteratur.

Asksetra hvorfra vi her bringer et bilde, ligger omkring 3 timers gange innpå Holleia i vest for Ask. Opprinnelig var det 3 seterbol på setervangen, de hørte til de 3 Ask-gårder som nå

danner Ask gods. Etterat seterdriften på Holleia hørte op, forfalt setrene. På vollen står nå en nyopført jakthytte. Det eneste som er igjen av den gamle seterbu, er en vindusramme og en gammel bulkete glassrute, som en av de gamle husmennene fortalte, at ved denne hadde Asbjørnsen sittet og tegnet ned historiene sine.

På vollen står ennå igjen en mere enn 150 årig granbuske. Rotenden av søstertreet som alene var et ganske imponerende lass, står på Ask gods.

På seterveien kaster ennå jegerne pinner og kvist på offersteinen Mjølner-Ragnhild som i Asbjørnsens tid. Og om fugle- og dyreliv nok ikke på langt nær er så rikt som i Gram's dager, så går ennå folk fra bygda på tiurleik i Holleia, og minnes „kaptein“ gamlesuggen, Rønnaug Skauen og Sibylla Skjærsoen.

Bjarne Vidar.

Fra det gamle Ringerike.

I det 18de århundrede klages der over bjørn, ulv og rev, som hver efter evne ødela mye kreaturer og fjærkre. I firtiårene var der en innvandring av ulv, som gjorde megen skade. Selv på veiene var man ikke trygg for den. Daværen-

de løytnant Gram og noen andre dannet da en forening til rovdyrs utryddelse, og mangt et best måtte late sitt liv for disse dyktige jegere. De utsatte belønninger for ringning av bjørn, ulv og rev og hadde signaler for å bli varslet,

forskjellige for hver dyreart. Ofte som man satt hyggeligst sammen, kom piken inn, „gikk i jorden“ med et kniks og meldte med en evig innsmigrende stemme: „Revtutt, Hr. Løitnant!“ „Hvad sier du?“ „Revtut!“ og da var det å komme ut for å få ram på mester Mikkel.

Engang under et middagsselskap hjemme, mens vi satt tilbords, lod ulvesignalet nære ved. Gram for op og vilde ut; far forsøkte å holde ham tilbake og sa noget om at han fikk nå ikke noget allikevel, men forgjeves, Gram strøk avsted med lofte om å være tilbake med ulven før vi hadde reist oss fra bordet. „Kan du det, skal

du få hive den 'op på bordet!“ ropte far efter ham. En knapp time gikk, Pål Bye holdt nettop på å avlevere sin tale om den røde og hvite rose til damenes pris, så hørte vi trampen i gangen, fløidørene sprang op, og inn tren to karer med en diger nyskudt ulv mellom sig, og hev den, uten å mæle et ord foran bordet. Gram selv kom en stund senere, da han vilde ha med en rev, som var blitt opskremt under jakten, men dengang var Mikkel ute med revestrekene sine og gikk fri.

Av tollkasserer R. Breiens optegnelser.

Hole kirke for 200 år siden.

Ved ERLING BJØRKE

De dansk-norske konger var som bekjent meget ofte i pengeknipe, og forsøkte mange måter for å komme ut av sine forlegenheter så det kan vist trygt sies at den tids skatteskruer blev brukt like så flittig som nutidens.

Men skattene strakk ikke alltid til. Kreditten var det også mangen gang så som så med, og penger måtte skaffes. Så grep man da til å selge av krongodset og til dette blev også kirkene regnet.

Om der var solgt kirker før vet jeg ikke, men i 1722 solgte Fredrik den 4de en mengde kirker og deriblandt alle kirkene på Ringerike. Norderhov hovedkirke med de underliggende annekskirker Haug, Lunder og Vikar i Adal blev solgt til den derværende sogneprest den gang, Daniel Ramus, for 828 rd. 77 skilling, og Hole kirke til en kammerråd Schøyendahl i Christiania for 110 rd.

Mens det mellem Norderhavs almue og den nye kirkeeier der synes å ha hersket et godt forhold blev det motsatte ganske snart tilfelle mellem holeværingene og hr. Schøyendahl, og i 1731 klaget almuen der til kongen hvilket førte til at der den 12 mars 1732 av sorenskriveren og 6 lagrettesmenn fra Norderhov blev holdt en synsforretning på Hole kirke. Forretningen finnes beskrevet i Dombok nr. 9. for Ringerike og Hallingdals sorenskriveri, pag. 130 og flg.

I sin klage til kongen peker almuen på at Hole kirke, som er av sten, blev bygget i den katolske tid som et lite kapell, og stod slik til i 1660 da der blev tilbygget en mindre bygning av tre. Stenkirkens størrelse oppgis å være 111½ alen

lang og 9 alen ½ kvart bred, innvendig mål, samt et „såre lidet og snevert choer“ 7 alen 2½ kvart langt og 4 alen 3 kvart bredt. Tilbygningen av 1660 oppgis å være 91½ alen lang og 10 alen 2½ kvarter bred. Endelig var der i 1695 blitt tilbygget et sakristi av sten til et „skriftehuus norden hos og ved choret, af aarsag choret var alt for Eng¹ snevert og lidet“, men siden var ingen forbedringer gjort.

Videre fortelles i klagen at for 20 år siden hadde Schøyendahl, som da var stiftskriver, været i Hole i anledning kirkeregnskapene, og da hadde både den daværende prest der, hr Hendrich Opdal, og almuen klaget over „den brøstfældige, liden og usle Kierke, som den tiid var saa liden at Almuen icke halvdeelen kunde nyde rom i Kierken“. Stiftskriveren hadde da tilkalt 6 lagrettesmenn og sammen med dem og presten besiktiget kirken, og „forefandt den i saadan brøstfældig tilstand, trang og gandske alt for liden og in totum Casserede Kierken, at en nye fuldkomen og stoer Kierke i stæden af yderste nødvendigmaatte opbygges“, og herom lovet stiftskriveren å underrette kongen, „men aldeles inted er paafuldt og efterkomet.“

Så nevnes det i klagen, at kirkene blev solgt ved auksjon på Bragernes i 1722, men, blir det fremhevet, almuen kjente ikke kondisjonene for kjøpet, og tiden fra auksjonens bekjendtgjørelse til den blev avholdt var så knapp at de fikk ikke forhørt sig om det. Siden hadde de fått greie på at Hole kirke blev opropt for 80 rd.,

¹ Eng — trangt.

men der kom intet bud, så den blev ikke solgt den gang. Senere forhørte de sig i Christiania om det skulde holdes ny auksjon, men da fikk de høre at kirken alt var solgt til Schøyendahl for 110 rd. Siden hadde de gjentatte ganger henvendt sig til Schøyendahl med bøn om å få kjøpt kirken imot at han fikk sine penger igjen samt „noged i over-penge“, eller i motsatt fall om han vilde utvide kirken endel, men alle henvendelser hadde været fruktesløse.

23 mars 1727 holdt biskop Deichman visitats i Hole, og almuen klaget da til ham, „og viste hannem vores Kierkes tilstand, der var saa slæt og muuren sønder sprucken, at vi for liffs fare neppe torde sidde i Kierken naar u-veir og stor storm indfaldt“. Likeså klaget de ved bispe-visitatsene i juli 1728 og mars 1729, men uten nytte. I 1727 pantsatte Schøyendahl bl. a. også Hole kirke til kongen, og han gjorde da almuen et forslag om å „forbygge“ kirken. — „men for dj hand ville paabyrde almuen mestedeelen av udgiften og selv ickun give en slik, og som mesten blev slæt intet, tilmed hvad hand ville gjøre, var os til ingen nytte, men Kierken blev liige liiden, vilde vi os dermed ey befatte“.

Der blev altså hverken nybygning eller kjøp dennegang heller. Derimot lot kammerråden legge inn nogen nye taksteiner, og tjærebredde trekirken. Sprekkene i muren til stenkirken lot han tilstoppe med stein, og denne ellers strykes med kalk både inn- og utvendig, for å skjule elendigheten, mente almuen, men „derved er Kierken inted forbedret, alleene sat og strøget en sminke uden på, men lige trang og snever som tilforn. Vi bliver tiltalede af vor Sogne-Præst for enhver af os ikke komer i Kierken, men han maa tage imod vores billige klage, vi ikke rømes, eller umuelig alle kand kome i Kierken, og uden for Kierken kand vi ikke høre Guds ord“.

I juli 1729 hadde Schøyendahl igjen været i Hole, og hadde da tilbudt almuen å eftergi dem 2 års kirketiende hvis de vilde bygge en korskirke av godt hustømmer nedenfor den gamle kirkes mur. Almuen lot sette op en skrivelse ved prokurator Anders Christensen, hvori de tilbød sig, imot å slippe 2 års kirketiende samt nogen andre utgifter, og at kammerråden gav dem „nogle faae Tusinde nye Tagsteene at forbedre de gamle Tagsteene med“, å bygge en korsbygning av 5 favner hustømmers lengde og 27 omgvarvs hoide. Dessuten mure en steinmur under denne nye bygning, forsyne den med loft,

gulv og stoler, samt stryke den med brunrødt og tjære. Denne skrivelse hadde de sendt Schøyendahl med en ekspress til Christiania d. 19 juli 1729, men hadde ikke fått noget svar fra ham.

Tilslutt klager de over at Schøyendahl vil tvinge bønderne til å være kirkeverger for sig enda disse stillinger var blit ophevet ved salget av kirkene, og blev ikke fordret av andre kirkeiere. Dessuten vil han ikke holde noget hus til å opbevare tiendekornet i, men krever at bonden skal opbevare det hos sig, inntil det faller beleilig for ham å selge det, hvilket ikke er lett i disse tider da det er så vanskelig for penger. Videre krever han at bonden, som kornet opbevares hos, skal være ansvarlig for det svinn som måtte opstå på grunn av mus og annet tøy.

„In Summa hvad vi begierer af hannem det er alt samen frugtesløst, saa vi bejamrer os ulykkelige at være paa dette stæd, fremfor andre stæder, med denne Kierke-Kiøber, eftersom paa andre stæder staar Kierkerne med deres Annexer i Flor og glædelig tilstand, men denne voris Kierke, som er uden Annex er det alt lige slæt og uselt som tilforn“. Derefter regner de op de inntekter Schøyendahl årlig har av kirken: Den årlige tiende beløper sig til 130 rd. Leie av nogle og tyve kirkekjør 5 rd., 2 ort, og landskyld 10 rd., ialt 145 rd. Utgiftene oplyses det utgjør i det høyeste 50 rd. årlig, så det synes som kirkekjøpet må ha været en meget god forretning for kammerråden.

Almuens skrivelse til kongen slutter med en bønn om at han, som panthaver i kirken, „af høyst bydelig og Kongelig Naade, allernaadigst vilde oplade same Hole Kierke for os almue til kiøbs“, og ifall det ikke kunde la sig gjøre, at han da vilde pålegge Schøyendahl å utvide kirken samt bygge en tiendebod. — „Og at vi almue allernaadigst maatte befries for det aarlige Schloverie, at være Camer raadens Dreng eller saa kaldede Kierkeværgæ“—. „Gud opvække Eders Kongl. May'ts hierte i naade at høre og bønne os for Christo skyld, saa beder vi Gud vil høre Kongen igjen, i hvilket haab vi lever.

Eders Kongl. May'ts Vor Allernaadigste Konge og Herres allerunderdanigste undersaatte og Skattebønder.

Hoele Præstegield paa Ringerige under Agershuus i Norge d. 10 Sept. 1731.

Paa egne og almuens veigne:

(15 bønders underskrifter).

På kammerråd Schøyendahls vegne fremla prokurator Anders Christensen en skrivelse hvori han protesterer mot forretningens avholdelse idet han mener han ikke har fått slik kald og varsel som loven byder. Selv kan han ikke møte på grunn av „min nu sengeliggende Svaghed“. Han mener ellers at det ikke haster så med denne forretning, da der så allikevel ikke kan bli gjort noget med kirken for neste år, da materialene må fremføres på vinterføre. Han erindrer godt, sier han, at han besøktet kirken den tid han var stiftskriver, og når det den gang ikke blev gjort noget skyldtes det for det første, at alle kirkens inntekter fra 1709 til og med 1722 gik til kongens kasse. For det annet var det uenighet om byggingen, idet sognepresten, hr. Henrik Opdahl med nogen andre vilde man skulde bygge til en stenbygning, og at stenen skulde tas fra den gamle kirke på Stein, mens andre vilde ha den bygget av tommer. Av den grunn blev det ikke besluttet noget om nybygning, og det var ikke sant at den gamle blev kasseret. Han mener også at den gamle kirke „med paastaende Taarn og skønne i hængende 2 klokker“ ikke kan kalles brøstfældig, „thi den muerede Kirke kand endnu staae så lange som nogen nye Kierke der neden fore bliver opbygget“.

Nils Guttormsen Hafnor svarte på almuens vegne, at kammerrådets påstand at han ikke hadde fått lovlig varsel var bare utflukter, for de visste at fogden på egne og sorenskriverens vegne hadde skrevet til ham om saken. De tvilte også på hans „sengeliggende svaghed“. Og til sist når han hadde en mann som prokurator Anders Christensen til å møte for sig da tvilte de ikke på at hans interesser blev forsvarlig ivarettatt. I dette var retten enig og besluttet at forretningen blev å foreta.

Man besøktet derefter kirken som efter nøie granskning forefantes således:

„Ite. Kierkens Chor befindes aldeles for lidet, i henseende ved Alterens Knefald ickun 6 a 7 Personer paa eengang kand søge Sacramentet. Alteret er altfor snevert saa ingen kan kome derom, i betragtning at same staaer fast ved muuren, og foruden Alter-Tavlens brøstfældighed aldeles utienlig. 2det. Er det Besigtelse-Mændenes faste formeening, at den liden Steen-Kierke, som nu staaer igjen, til Kierkens Chor best kunde passe sig, da Alteret kunde flyttes lidet neden for, hvor Prædikestolen nu er, paa det Alterfoden da kand faa Plads fra en Side til anden udaf

Choret, hvorved da baade gangen til Sacristiet som rundt om Alteret kand blive beqvem. Udi Choret kand da tillige oprættes endeel stoele til almuen, og berørte Steen-Kierke med Taarnet som derover staaer, vedbliver da udi en skickelig Form. 3de. Den liden Træebygning, som ved Steen-Kierken ickun med 2de baand findes hæftede forefandtes at være gammel dags bygning, og udi en meget slæt og skrøbelig tilstand, thi dens hæftelser bestaar udi nogle faae saa kaldede klaver og blejer, desuden under alt for snever og trang. Bygningen i siig selv staaer færdig at falde fra steen-muuren, og af aldeles ingen bestandighed, men i desens stød vil da til almuens indromelse uomgiengelig til Choret opbygges en Træ-Kierke, bestaaende at 2de Vinger, hvorudaf da kunde udgiøres en Kaarsbygning saa stor, at den meenige almue med nuværende og tilvoxende ungdom, derudi kand finde plads til Guds ords hørelse. I øfrigt haver vi besøktet berørte Hoele Kierke baade neden under, som og ovenover, og befundet same paa begge stæder udi en særdeles slæt og nesten for almuen, udi Kierken, farlig tilstand“.

Hvormeget en nybygning som ovenfor antydet kunde komme til å koste kunde hverken sorenskriveren eller lagrettet uttale sig om. De spurte da en kirke- og tårnbygger, Nils Olsen Haug, samt en annen erfaren tømmermann, Peder Larsen, tillikemed almuen hvad det kunde komme til å koste. Noget bestemt kunde dog heller ikke disse sige om det, men efter deres skjønn behøvedes i høiden 30 omgvarv, „foruden Røstningen og sneiet paa Tømeret under Taget, saasom Taget vil bygges av Tømer og ikke Spærreverk“. Til den øvre og nedre vegg imot stenkirken måtte tømmeret være 7 favner langt, mens til de to vinger og korsbygning bare 5 favner.

Videre måtte det under denne nye bygning, „i fald same skal vedvare“, opføres en stenmur på omtrent en mannhøide, samt en grav under denne muren, som måtte fylles med kampestein.

Almuen blev så tilspurt om de fremdeles vilde stå ved sit tidligere tilbud til Schøyendahl angående nybygget, eller om de vilde gi mere, eller på hvilken måte denne nybygning nu kunde bli gjort. De svarte at den gang de gjorde dette tilbud hadde sognepresten, nu provst Blickfelt lovet glassvinduer til den nye kirkebygning, „og andet godtfolk her i Bøygden aparte erbudet sig dertil Contribuere, alleniste for at nyde udi Kierken deres begravelshæder. Mens da same

siden er frafalden, og almuens tilstand er ringe og fattig, saa entviger de og undaf nød deres forhen gjorde tilbud, og indstiller med Kierkens opbyggelse alt under Deres Kongl. Mayts.' egen allernaadigste villie, og forventende bifældige Resolution“.

Derefter bad almuen at retten ville bese den ved kirken stående tiende- eller katebød. Det blev gjort og fandtes „at derpaa inted Tag er duelig, Væggerne forraadnede, og Huuset i sig selv aldeles unøttig.“

Almuen blev så tilspurt om de hadde noget mere på hjerte med det samme. Hvertil de svarte, ikke annet enn at den store klokke som henger i tårnet tilhørte almuen, da de i sin tid hadde gitt malm til dens støpning, hvilket kunde bevidnes av folk som ennå lever, nemlig forrige lensmann Tosten Johansen Bye og Johannes Svendsen Fjeld med flere. „Den anden lille Hoele Kierkes klokke siger almuen at vil godtgjøre det same er tagen fra en Gave-Kierke, Bønsnæs kaldet, for rum tid siden, hvilken Bønsnæs kierke tilligger Hoele Præstegield, og ingen indkomster haver, undtagen hvad godt Folk dertil av Christen Kierlig vil give“.

Forretningen blev dermed avsluttet.

Gunnar Tveiten opplyser i „Hole herred“ eller „Holeboka“ at kirken i 1736 blev tilbygget 3 vinger av tre. Det er vel sannsynlig at det var en følge av den her beskrevne synsforretning. Men en vesentlig del av utgiftene til nybygningen blev det tiltross for at kirken var i privat eie almuen som fikk bære i form av tømmer, kjøring og for husmennes vedkommende med arbeide.

Det står i „Holeboka“ at almuen kjøpte kirken av Schøyendahl i 1755. Dette er ikke helt riktig. 2 novbr. 1751 blev det tinglest et skjøte fra Schøyendahl til jomfru Maria Elisabeth Selmer på Hole kirke med alt til- og underliggende for 1960 rd. Skjøtet var dateret 4 decbr. 1750. Tron Berggaarden, Abraham Lene og flere protesterte på almuens vegne mot dette, og „begjærede indført, det de formeener sig fremfor en fremmed at være nærmeste til at tilhandle sig den Hoele Kirke og dens tilliggende for de penge som sammen er udkommen for fra Deres Kongl. Maj. efterdi de og bevislig på Kirken og dens bygninger efter ligning har gjort store bekostninger, hvilken deres protest de begjærede paa documentet anført“.

Om det blev tatt noget hensyn til almuens protest vet jeg ikke, heller ikke om de forfulgte sin pro-

test videre med noget saksanlegg, men jomfru Selmer blev dog ikke lenge eier av kirken for ifølge pantebok nr. 11 for Ringerike og Hallingdals sorenskriveri blev det den 30 oktbr. 1755 tinglæst følgende skjøte:

„Anno 1754 den 18 Decbr. er paa Bye tingstue i Hoele Præstegield paa Ringerike efter foregaaende udslægne Placater paa alle vedbørlige stæder og i følge Velb. ne Capitain Freming forlangende offentlig auction holden over Hoele Kierke med tilhørende tiende, samt gods, ost og koe, husmands- og ringe- samt begravelser penge, og blev auctions Conditionerne saaledes bekiendtgjort:

1. Kirken sælges i den stand den nu befindes, uden kiøberen skal kunde fordre eller paastaae noget for Kirkens i standsættelse, eller andet end ovenandført er, hvoraf følger at kiøberen selv sætter Kirken i vedbørlig stand, at hand sig formedelst Kirkens brøstfældighed ikke skulle paadrage noget forliis som da bliver sælgeren uvedkommende.

2det. Kiøberen oppbeærer ingen indkomster af Kirken af hvad navn nævnes kan forend fra Nye aars dag 1755.

3de. Kiøbesummen betales 12 ugers dag efter auctionen og tilslag skeed er, og det imot qvittering til Frue Obristinde Brochenhuus i Christiania, hvor Kirken er pandtsadt.

4de. Auctions salariier og skiodets betaling i et og alt betaler kiøberen selv.

5te. Den af sal. Obriste de Plade i denne Hoele Kirke forhen hafte stoel, forbeholder hr. Capitain Fremming sig og arvinger frit at disponere over enten at sælge eller bort leye til hvem forgodt eragtes.

Efter at nu berørte Hoele Kirke med dens tilhørigheder og følgelig auctions Conditionerne som ovenmeldt, paa sædvanlig auctions maade var oppraabt, blev den omsider tilslagen hr. Foged Sr. Iver Wiel paa den samtlige Hoele Præstegields almues veigne for den summa 1000 rd., saasom ingen høyere byde, eller give vilde, hvor hos Velermelte hr. Fogden declarede: at for ey alle gaardebruges navn kunde indtages skulde eftermelte 6 mænd i skiodet paa egne og den øvrige almues veigne andføres navne: Jørgen Andersen Nachschow, Sergeant Anders Madsen Sørum, Sergeant Jens Berg, Anders Bjørnstad, Engebret Hovind og Engevoold Leene. Alligevel nu eendeel almues mænd har været seendragtige med at gjøre det fornødne første Indskud til betalingen,

saa at nogle endog til denne tiid dermed rester, hvorom herved andheftede Specifikation gjør forklaring dog har de forb'mte 6 mænd paa egne og den øvrige almues veigner rigtig til Forfalds tiidbetalt og erlagt kiøbe summen de 1000 rd. til Frue Obristinde Brochenhuus i Christiania og derfor med hender qvittering af 26 Martj 1755 gjort sig forsiuned, og saaledes uden længere at kunde oppebie efter betalingen af de øvrige været for sig til betryggelse auctions skiøde begiærende. Thi i kraft af sådanne omstændigheder og Deres My.ts. lov, samt den allernaadigste om auctions væsened udgangne Forordning, sælges, skiødes og bebreves hermed Hoele Kierke med alle dens forbem.te vedavende tiilliggelser og hærligheder for indbem.te et tusinde Rigsdaler og det til forbem.te 6 mænd og den øvrige samtlige Hoele Præstegiels almue —: undtagen de gaardes eyere og brugere som fremdeles inden dette skiødes tinglysning udebliver med betalingen efter den forbem.te her hoshæftede Specifikation—: giørende sig den med sine hærligheder saa nyttig og gavnlig som sande eyermænd efter loven og de allernaadigste Forordninger om Kierkerne i Norge helst vil og giøre kand i alle maader. I hvilken heenseende bliver her til behørig efterretning ordlydende indført den 3die post af Deres Konge My'st. allernaadigste skiøde paa Kirken i følge den allernaadigste Forordning af 25 Febr. 1755, lydende saaledes: — „Derhos beholder kiøberen frie Magt og Rett same deres ejendom igien at sælge, Transportere og afhænde Kirken og dens gods alt som de selv forgodt befinder: dog med denne Condition, at landskylden og ald Rettighed af same gods saaledes som den hidindtil er svared til Kirken, eller ved den nye matriculs indrettelse kand blive regulerede, saavel som ald anden Rettighed af godsed, altid og uforanderlig følger Kierken og den derfor altid og uforanderlig at være og forblive i godsed Prioritered og berettiget, i hvis hænder Kirken og dens gods end maatte komme, saa at Kierkens indkomster saavel af landskylden som ald anden rettighed af godsed ligesaavel som tienden altid bliver Kierken viis og uformindsked hvorledes end ellers med zahl, Transport, Mageskifte eller paa hvad anden maade af dennem som kiøbende bliver disponered, og saafremt i kraft af vores om Kierkerne i Vort Rige Danmark allernaadigst udgaaede Forordning af 2 April 1701 Kirkerne ikke holdes i den tilbørlige stand og hævd /: det Vi dog ikke vil for mode /: saa de derved til os

skulle forbyrdes og os igien hiemfalde, da skal tiilligemed Kierken ald dens gods og ald Rettighed og herlighed saaledes som Kierken nu dertil er berettiget, hvor og udi hvis hænder det maatte være uimodsigelig, og u-igienkaldelig og igien hiemfalden uagted hvad disposition derved af vedkommende og deres arvinger maatte være skeed.—“

Til ydermere bekræftelse haver her Jørgen Anderson Nachschow som Committered auctions Directeur og den der denne auction haver forretted dette skiøde egen hændig underskrevet og forseigled, som og til stadfæstelse er skeed af Kierkens forrige eiere hr. Capitain Fremming, og til vitterlighed af de 2de ved auctions Forretningen overværende vidner lehnsmanden Johannes Tostensen Bye og Peder Moe med deres hænders underskrift og hostrykte zignetter.

Frøshoug den 25de Septbr. 1755.

Wold Fremming. J. Nachschow.

Som overværende vidner underskriver til vitterlighed

Johannes Tostensen, Peder Jensen Moe.

Specification over de af Hoele Præstegiels Almue som rester med Indskud og betaling til Hoele Kierkes Auctions kiøbepenger: Fulde gaarder: No. 11 Gomnes Rolf. 20 Bønsnes Cornelius Lindrop. 25 Lore Arne, Halve gaarder: 44 østre Bierche Jacob. 45 Afrøen Truls. Øde gaarder: 66 Schierdahlen og Teieren (Heieren?) Stille Christensen. Smaa Rødninger: 86 Herøen, 99 Jørgen Henriksen, 100 Jørgen Henriksen eller de så kaldede Thore Jørgensens Pladser. 102 Henrik Larssøn, 107 Fieldsæther.

Saaledes rigtig Extrahered den 23 Septbr. 1755 vedgaar

J. Nachschow.“

15. mai 1759 blev det igjen holdt en besigtigelse på Hole kirke i anledning av reparasjoner som måtte gjøres. Retten administrertes av sorenskriver Nils Michelsen og med følgende lagrettemenn fra Norderhov: Tron Wager, Erich Lie, Gulbrand, Elen, Erich og Christian Tandberg Av Hole almue var tilstede prokurator Nachschow lensm. Johannes Bye med flere.

Først blev oplæst den om denne forretning utsendte kundgjørelse „Hvorefter Rätten besaae Hoele Kierkes nærværende tilstand og blev forefunden og efterseet: 1. at Kierkens træbygning som paa den østre side er sadt ved den gl. sten

muhrede Kierke, hvilken tømmer eller Træ bygning udvændig behøver at bordklædes, samt at mahles med brunrødt og mahlerolje eller tran; og det tillige med Sacristiet som derved er bygt. 2det. Befantes tømmerloftet eller taget paa Korskirken at være nedsiget fra loftet eller røstet af sten Kirken, saa er og Væggeband stockerne paa den søndre Væg udsiget fra loftet oven i røstet af træ Kierken, og ligesaa Væggeband stockerne paa den nordre Ving. Inden i røstet findes et Rom imellem aaserne og Troet¹ paa Taget som vil aarsage at den synkning som nu findes vil hjælpes og Redresseres enten med at tage af deels Taget eller og tiltømres indvendig saaledes at naar samme skal bænkes maae taget aftages, hvorved da best kand erfares hvorledes denne Reparation kand skee. Paa selve Kirke taget saavel over muur som træbygningen behøver og endel nye tagsteen samt troe og læckter, jtem endel nye Rænder at lægges omkring under Troet paa taget av Træ Kierken. Saa fattes og cendeel huver² over Teiglet paa det heele Kierke tag; Endnu befindes Træbygningen sigen fra sten Kirken som vil til rætte hjælpes og tilmuhres efter fornødenhed. 3. Sten Kierken ville Kalk-

slaaes og Muuren om heele Kierken maae Reparerer. 4. Taarnedt paa Kirken omskiønt same efter den tilstæde værende almues berætning for faae aar siden blev med nye bordklædning og tiære Brædning forsynet, behøver dog inden kort tid på nye at Beegbredes, og det førend nogen Reparation paa Kierke Taget kan skee. 5. Kiergens gulv befindes paa adskillige stæder at svigte, hvorfor same nødvendig maae optages for at eftersee lunne stockerne, og hvad som i saa maa-de befindes uduelig, bør med nyt i standsættes. 6. Himlingen udi træ Kierken maa paa adskillige stæder tilsees og Reparerer. Endelig observerede man at der kunde vel forefindes een og anden Reparationer som kunde behøves naar Kirke arbeidet skal foretages. Hvilket da efter fornødenhed, saa vidt mueligt kand vorde i agt taget. Videre var nærværende tiid icke fra den tilstæde værende almues side at erjndre, eller beskrive, med de begiærede det passerede beskrevet, og til Procurator Nachschow leveret.

Som Rætten lovede at skulle ske. —

(Innført i tingbok 75 for Ringerike og Hallingdal pag. 436 b.)

Ringeriks-humor.

Ved TYRIHANS

Vil en få tak i folkelynnet, må en innom folkehumboret, mener Krogvig i verket sitt om Jørgen Moe. Og at Moe har hatt et åpent øie for hjembygdens humor og har øst rikelig av det, det viser både eventyra og brevene hans.

Hvorledes er så ringerikshumoret? Krogvig sier: Ringerikshumoret skiller sig ellers ikke så lite fra det vanlige østlandshumor, det har mere fantasi og har en sterk forkjærlighet for det barokke og fantastiske. Sitt mest lysende utslag har det vel fått i den praktfulle ljugesaga om moster Fjælstad og mann hennes og vidunderkua Drambott.

„På Fjælstad hadde dom for mange år seia ei fælt gild ku som dom kalte Drambott. Hu var så brei mellem hønna at når det satt en høling³ på

hvert hønn kunde dom itte høre dom tute i lurte ena'n. Å når a røtte på Rettla,⁴ så riste dørklinka sei på Fjælsta. Å mjælke gjole a svært! Dom måtte legge renner hemum ifrå sætera å te galn for å få hemm mjælka. Når dom skulde kinne, måtte dom ha rømmen borti et revjeklov,⁵ å istelle for å kna osten, hadde dom'n i ei dokk borti marka, å brukte en gamp te å trå'n. Engong hadde dom ei mærr te det, å hu fâlå me'a gikk å tro. Å så mye ost var det at dom fyst fann att fâlåen året etter i et stykkju som mann hadde te niste. Smøre' brukte kjæringa å ha i en hau utpå bakken. Når a sku selja a det, sette a sei øvst på hauen å hok⁶ neretter. Så var det ei viss vekt det som vart imellom beina.

¹ Troet har jeg forsøkt å få greie på hvad er for noget men til fånyttes. ² Huver — mønsåspanner. ³ Gjøtergutt. ⁴ Seter på Krokskogen. ⁵ Revne. ⁶ Akte.

Å Drambott var lei te å skjena, å derfor så kjøpte dom et skjeppeunn-lodd på Bærumsværet å hengte i rompa på a; men hu skjene like følt, å med detta slo a ner en mengde skau, så det vart store bråtår. Dom dro da ihop å brente kosser⁷ å så sådde dom ru som var så svær at dom drakjølte⁸ halmen hemm om vinteren, dom måtte firkloive'n for'n gikk i kvenn-anue. Utpå vintern kom det ei rei hallinger kjoranes etter isen å sku te marken. Dom resste inn i ei ta hælmpipene som var blitt attligganes, å kjølte i 3 daer for dem kom te fyste leen.

Engong rente mann te moster Fjælsta på skjesser nerpå Steins-isen. Det bar itte likere te enn at'n rente i ei råk. Men han visste rå. Da han kom te-bonns, tok'n tesprang å gjole et hopp; å så høgt kom'n at'n hadde stunner te å telle gjeitene på Jonsrud-tagje.⁹

Dette er jo fortellermåten til vår tids Lauris Myra lys levende: „I Asen var det store poteter. En måtte kloive dom for å få dom ned i bytta.“ Da Lauris var ute og prøvekjørte den nye sykkel-len sin: „I Nyveien for je gjennom ei brødvogn. Å da je kom ut på den andre sia, hadde je et brød unner hver arm å ei veitekake i kjeften.“

Så når Lauris forteller, bygger han på gode ringerikstradisjoner. Men mere om ham en annen gang.

Ringerikingene setter pris på en god historie og en lun replikk. Og den som kan gi et godt svar, navnet hans og ordet lever lenge i bygda, om han ellers ikke er så rare karen. Det beste eksempel herpå er vel Graut-Ola-We, som kandedat Færden har gitt en så festlig skildring av.

Han hadde et uforstyrrelig jevnt humør, og gikk derfor stadig og murret og sang enten på en og samme salme: „På Gud alene jeg haver satt min lid“, eller så sang han en kort strofe om en og annen i bygda som han særlig vilde utmerke, og hvori så selve navnet var det vesentlige. Det som hendte ham, sang han naturligvis om, og selv en alvorlig grovhet blev for Ola bare et tema han „varierte over“. En dag sa en storbonde til ham: „Med retten skulde en ta dig, Ola, og slå dig fast ved en vegg med en jernlenke.“ Ola tok nok ikke dette fornærmelig op, det gav ham bare stoff til en ny trall: „Slå mig fast ved en vegg med en jernlekk“, idet omkvedet når han sang om sig sjøl alltid var: „Ola på We-Graut-Ola We“.

Når han kom inn i kjøkkenet hilste han alltid med: „Godt vær idag!“ Og intet ord efter de gamle er gjentatt oftere på Ringerike enn: „Godt vær idag,“ sa'n Ola-We, især når folk treffer hverandre i et riktig gråbeinvær om vinteren.

Fikk Ola bare noen levninger, eller de sa til ham: „Nei, Ola'nå er vi lei dei, du får komme att en annen gong,“ og noen på veien så spurte ham hvad han hadde fått, så sa han: „Je fekk en slengebeta“ eller „je fekk en kjeft“, men småtrallet like godt.

Saken var at Ola kunde være foruten mat et døgn eller mere uten at det gjorde ham det minste. Under disse fastetidene lå han gjerne over i fjøset på en gård.

Ola var ikke forvent i matveien. Han så mere på kvantiteten enn på kvaliteten. En søndags-eftermiddag kom han således inn på sjefsgården Tandberg, der „dom sjølve“ var borte og bare sønnene (de muntre Dunker'r), og tjenerne var hjemme. Da så ingen gav ham noe, gikk han ned i fjøset og la sig. Så fant de på at de skulde traktere Ola. De tok først og slo sammen en del sure melkeslumper i et traug, så tømte de den store flattbrøds-kuffen i kjøkkenbordet med smått brød, mel og matrester i melken, og så tok de en gammel drengestukortleik og klippte opi. Så bar de anretning ned i fjøset til Ola som spiste med den sedvanlige appetitt. „Hos'n liker du solden da, Ola?“, spurte de. „Å, det er mest kløver, ser je,“ sa Ola, men spiste like godt. Derfor heter det ofte den dag idag på Ringerike ved kortbordet: „Det er mest kløver, ser je, sa'n Ola We“.

Det var en mann borti Norderhov som hadde ord på sig for å være noe lat, og sønnen skulde ikke være likere, sa de. En morgen mannen kom ut, hadde ikke gutten gått på åkeren, han satt på trammen. Faren satte sig ved siden av ham. Da han hadde sittet en stund, sa han til sønnen: „Om én for over hele Ringerike med ei rakarive, så neimen om en fann en så døven kropp som dei.“ Da glyttet gutten op på far sin og sa ganske lunt: Å, var a itte altfor romtint, sa hang det vel på ein tel!“

Men også de beste menn i bygda har som Jørgen Moe vært kjent for sine evner når det gjelder folkelig humor. Se stykket om Hønenkarene i forrige hefte av Ringerike. Vi ser også av

⁷ Kvisthauger. ⁸ Kjørte den som tømmer. ⁹ I Bærum.

brevene og eventyra at J. Moe ikke gikk av veien om humoret var „noko drugt av sig“.

Den kjente Nikolai Simensen i Sørgefoss hadde fått slag. Dr. Nordby blev budsendt. — Nordby forklarte ham da at det var et alvorlig tilfelle, og det kanskje ikke var så lang tid igjen. Men for å opmuntre ham sa han at Nikolai ikke skulde gi sig over, han fikk pusle og arbeide litt og hogge litt ved, så gikk nok den tiden også. „Har du hørt slik en urimelig mann!“ sa Nikolai. „Har itte je arbet nok i mi tid, har itte je høggi nok ved? Er det så je itte har lang tia att, så vil je sandelig mei ta det litt pent, lell!“

„Dere skal ri stolte inn i staden,“ sa Sigurd Jorsalfar til mennene sine i Myklagard. Ringerikingene lar sig heller ikke så lett imponere. Jørn Toreshaugen en av livjegerne til general Gram var med som oppasser da Gram var ved hoffet i Stockholm. En formiddag ventet Gram visitt av prinsene. Han stod og barberte sig da han hørte folk utenfor. Han blev ilde ved, og sa til Jørn: „Skynd dig ut og se om det er prinsene!“ En stund efter kom Per inn: „Å nei, sa han beroligende, det var nok bare noen almindelige generalpersoner.“ (Jevnfør historien

om statsminister Blehr på Stockholms Per Kvist.)

Jens Gram med følge hadde skutt en elg og en elg i Haugrudmarka i Adal. Tak i hest og slede, la elgen på sleden støttet bjørnen op så han stod bak de tømmene da de svingte inn på tunet. De skulde sette støkken i en gammel hest som stod og hogg ved ved tungrinda. Følget kom, gløttet gamlingen bare til seg sa: „Han er noko full den kjørekaren ser je,“ og så fortsatte han like rolig med gen.

Skriveren på Ringerike hadde borte i Vegårdsfjærdingen i et for som vanlig én som hadde skutt ulovlig Krokskauen. Men skriveren kom sjølvvei. Da han derfor ut på kvelden sa de ord: „Retten er hevet!“ sa mannen siktet: „Det var da rektig godt, nå ha med detta tøiset i hele dag!“ Som rir blev skriveren sint, og sa ganske kvast: „Ikke bruke slike uttrykk i retten!“ „Fø hevet den, hr. sorenskriver,“ svarte mannen lunt.

Ådals-stubber.

Ved G. B.

Gamle-lensmann kom til Semmen, og for å få Thor i godlag så skulde han „glure“ (rose) åkerens hans. Det er fælt te fine åkern du har bortpå her Thor“, sa han. „Ja“, sa han Thor. „Han er itte tjukk, men han er stutt!“

*

Det var en mann som under brøttningen et året gikk med i Hensfossen. En fjorten dagers tid efterpå reiste gamle-lensmannen utover bygda. Da møtte han en ådøling som hadde „vøri utaføre“ (i Hønefoss). Mannen fortalte at „nå har dom fønni att den mann som datt stad i Hensfossen“. Å fann dom'n henne da? spurte lensmannen. Nedpå Møllvall,“ svarte karen. „Å“, sa lensmannen, „hørde du om'n var dau?“ „Nei, det hørde je it'no om, men dom sa han sku være dugelig våt,“ svarte mannen.

*

Edvard Flaskerud, „Flaskeru'n“ kom med dampbåten til slusa (Killingstrøm) og gikk av der. Han var litt ustø på foten, han gikk bortover slusemuren, kom det no skulde ta i'n for å hjelpe ham på fast land, unna mei! Je har nok me mei sjøl, je,“ Flaskeru'n.

*

Flaskeru'n og Ringeru'n kom utantill eng og det falt sig slik at det akurat var i slaktet. De var innom et sted på Bergsund og ga sig å sitte der. Litt pussa var de begge. Kjæringhuset hadde det travelt og det lot hun d forstå. Da sa den ene av dem, at hvis hu skjerte dem en dram så skulde de reise med samme. „Ja, det skal je rekti gjøra,“ sa hu. Så tok hun fram to store vinglass og en flaske fra skapet og skjenkte i to digre drammer. Kare

drakk, men sa ingen ting og vart sittendes. „Kanskje di vil ha ein tel?“ sa kjærvinga. „Ja takk, men da var det detsamma om'n itte var fullt så sur,“ sa Flaskeru'n. Hu hadde tatt feil og skjenkt dem edikk, hu, måtta!

*

Thor Bergsund kom engang til Grønvall, og der fekk han middagen. Potetene var nok litegrand frosne. Da han kjente det sa han: „Di lever godt her — søte pottiter au.“

*

Sagfører Sievers fra Sor-Aurdal reiste engang utover Adal. Han hvilte på Bergsund. Da han skulde reise hjalp vertinna Lina Sveen på ham ytterklærne. Da han fikk se ullsteren så han nedover sig, og så san han: „Men er dette min da?“ „Ja, neimen om je veit det“, sa Lina. „Men det var ialfall denna Di hadde da Di kom hit“.

Doktor Schjong kom en kall vinterdag til Thor Bergsund på Semmen. Han var dyktig frossen og stod og hutret.

„Du hadde kanskje løst på en dram nå,“ sa Thor. „Ja, takk! den skal gjøre riktig godt nå,“ svarte doktoren.

„Det var rekti skitt je itte sku ha noen å by dei da,“ sa han Thor.

*

Sagfører Lie skulde sette bort en akort til en av husmennene sine, han Andreas Midthaug. De vart ikke riktig forlikte om prisen, og så sa sagfører Lie sint: „Her kommer du som en pave!“ „Ja, å så blir je mottien som ei bikje!“ sa han Andreas. Da vart sagføreren i godlag att.

*

Sagfører Lie hadde kjøpt sig en ganske fin hest. En søndags morgen reiste han nordover en tur. Da han kom til Hellik-stua som ligger like ved veien, ropte han på Hellik, husmannen sin. Han Hellik kom oppå veien og sagføreren la nå svært ut om den nye hesten. Han spurte så Hellik om han ikke syntes det var en fin hest. Jo, det var da det. „Ja,“ sa sagføreren. Hadde det vært slik bakpart på hesten som det var frampart hadde den vært ganske enestændes. „Ja, og så hadde det nå vørti det samme hække enne du sette fram i drage, au da, da ma,“ sa han Hellik.

„Museper“

Av JOHAN SKØIEN

Ja, egentlig hette han Ola Persen, men bygdevittigheten hadde gitt ham navnet Museper, som således å si egentlig var hvad vi kaller et oppnavn. Slike oppnavn er som oftest ikke sådanne samlingsnavn som Olsen og Persen o. lg., men virkelige egennavn, snertine, betegnende og meget lette å erindre, — således også med navnet Museper, — alle folk i bygden visste hvem Museper var, men få eller ingen Ola Persen.

Han bodde i en liten stue under Gjertmundbo i Haugsbygden. Som gammel pepersvend levde han alene i stuen sin uten å søke omgang med nogen — ikke engang med nærmeste granner. Ingen husdyr hadde han heller — ikke så meget som en katt. Men om høsten et år da musene søkte til uthusene fra aker og eng, traff det sig så at et enkelt musepar fant vei til hans ensomme stue. — I virkeligheten hadde Museper mangan gang lengtet efter litt selskap og var glad i dyr, og da han merket at ekteparret aktet sig til å få logi hos ham for vinteren, gjorde han ikke som enhver annen vilde ha gjort — nemlig

satt op feller og tilintetgjort udyrene, — nei, han la ut mat til dem og vennet dem litt efter litt til å bli ganske tye og uredde, og om kort tid var det gjensidig vennskap. Når han skulde ha sig litt mat, møtte musene presis frem. I begynnelsen holdt de sig på gulvet og sendte lengselsfulle blick op til ham, men da de ingen fare merket, svant beskjedenheten, og de krabbet op på hans fang — på foreskinnet, — for Museper brukte alltid foreskinn likesom skomakere, smeder og andre håndverkere i den tid, — og han strøk dem efter ryggen og småpratet ved dem og nevnte dem ved navn når han delte ut maten for dem.

Om ganske kort tid økte musefamilien og muligens tydde også andre individer av samme art til huset og sluttet sig til familien, så det snart blev en liten flokk som skulde forsørges.

Jeg har bestandig været av den mening at alle individer av denne dyreart er omtrent like og umulig å kjenne fra hverandre. Når de blir voksne er de så like som to tiøringar der er støpt

i samme år; men denne opfatning er nok helt feilaktig, for Museper kjendte hver enkelt og hadde navn på de fleste. Den klokeste og familiens bas eller overhoved var Kolen-Persen og denne gemalinde Sofia, derefter kom Matis og Stina samt Cesil og „Den danske skomaker“; disse var de grommeste, men både Stabben og Nettoppen var vistnok en del yngre med mindre forstand og ikke så gode til å bite fra sig, men vilde nok med tiden gjøre selve Kolon-Persen rangen stridig.

Museper var en troværdig kar og arbeidet næsten bestandig på gårdene, — om sommeren mest med veiting og om vinteren med tresking, — man tresket med slire dengang. Mest arbeidet han på Opperud. Han skulde ikke ha mange skilling for dagen, hvis han bare kunde få med sig litt mat til musene når han gikk hjem om kvelden. — Engang han tresket erter bad han Erik Opperud om litt godt „reinkorn“, for Sofia skulde snart ligge i barselseng, sa han, og da trengte hun god kost.

I den tid skulde man være i arbeide på gården kl. 5 om morgenen, og Museper møtte regelmessig opp kl. 4½. Men en dag kom han ikke før klokken var halv seks. — „Jeg forsov mig idag“, sa han, — „og vakna itte før Matis klora mei på øre!“

Erik Opperud gikk engang ned til ham, nærmest for å se om der var så mangfoldig med mus hos ham, som folk sa, men Erik kunde ikke opdage nogen. Folk sier du skal ha sa mangfoldig med mus her, sa Erik, men jeg ser ingen. — Sitt bare stille og si inteno, så ska du se dom kommer nok, for de er redde for fremmenfolk, skal jeg si dig, sa Museper. — Erik så gjorde, og det varte ikke lenge før de kom frem fra de mest utenkelige gjemsler, — fra skoene der stod under sengen, fra en hylde opunder taket, men de fleste fra smuthull i peisen.

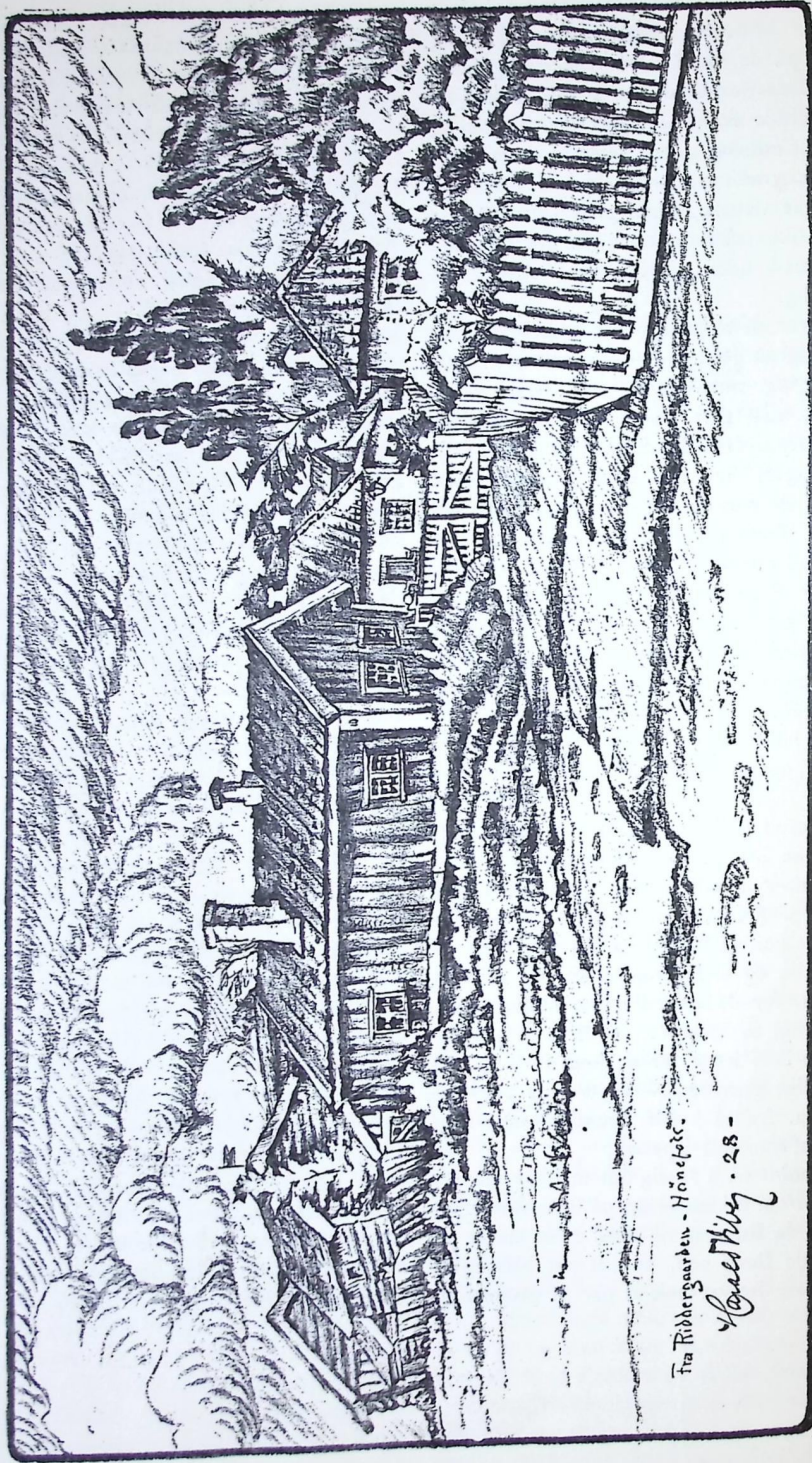
Museper holdt på å få sig litt mat, og musene var ikke sene om å komme op på hans foreskinn, men da han la litt mat til dem i et trefat på gulvet, løp de fleste ned, kun et par blev igjen på foreskinnet; det var nok et par av gromgutta.

Og han strøk dem efter ryggen, gav dem smuler av potetkaken sin og småpratet ved dem. — Om litt kom en av flokken på gulvet også hoppende op i fanget og røk på den ene av musene her. — „Å, fy skamme dig Matis, vil du ta maten fra Stina, hu, som messom skulde være kjærringa di, og snart skal ligge i barnseng. Nå er det 3dje gangen hun ligger i barnseng på detta året.“ Jeg kunde ikke bære mig for å le, fortalte Erik Opperud, og med det samme knaket det litt i krakken jeg satt på, — og borte var alle med engang.

Men engang hadde nogen kate unggutter kravset løs en rute i det lille vindu i stuen og sluppet inn en katt, mens Museper var i arbeide på Opperud. — Og katten hadde om dagen gjort av med en hel del av Musepers kjæledegger. Da han om kvelden møtte katten i døren, var han klar over situasjonen — men for sent.

Langt om lenge fikk han lokket dem frem, men der manglet flere, — både Matis og Sofia og den danske skomaker var ikke mer å se. Han gråt hele den natten, — det var den største sorg han hadde hatt i sitt liv, — og han var ikke i arbeide heller dagen derpå. Det siges at han anskaffet en solid lem for vinduet senere.

Den siste natt Museper levnet satt to av hans granner og våket over ham, og da han ut på natten hensov stille og fredelig som hele hans liv hadde været, rådslog disse to menn om hvor de skulde gjøre av liket og uttalte frykt for at musene muligens kunde skamfere det. Det var ikke mange timer før dag og de lot det ligge i sengen; men da de om morgenen kom igjen, var både hans hender og ansikt sundgnavet av utøiet. Man må vel undskyldte dem, for det hadde nok vært så umse med matstellet for dem under Musepers sykdom. Da stuen like efter blev nedrevet, gjorde hele grennens befolkning mann-gard omkring stedet for å slippe å få utøiet til sig, — og da blev der stort „mannefall“, både Kolon-Persen og Stina og Nettoppen og de fleste av hele Musepers familie måtte bite i gresset eller rettere sneen, for det det var næst før jul omkring 1860.

Fra Riddergården - Hønefoss.
v. Gaastrup . 28 -

Riddergården, Hønefoss.

RINGERIKES MEIERI

ÅRLIG MELKEMENGDE 5 MILLIONER KILOGRAM

Sanitært — Moderne anlegg — Gullmedalje for goudaost 1928

Melk og fløtesalg. Produksjon av smør, goudaost, edamerost, nøkkelost, pultost, fløtost, mysost, prim.

Kulturmelk, sund, velsmakende, helsebringende, er et virksomt middel mot flere sykdommer f. eks. mot kreft.

BRUK MELK OG MEIERIPRODUKTER TIL ALLE MÅLTIDER

HOLE SPAREBANK

OPRETTET 1861

Forøvrig utføres
alle almindelige
bankforretninger

Innskudd mottas til høieste rente

Den gamle gildestue.

Gamle Sundvolden

MED DE RIKE TRADISJONER

Tar mot gjester for lengre
og kortere opphold.

Se innom den gamle gildestue

ØL og VIN

Innehaver: M. HANSEN

IVER SKØYENS EFTF. A-S

HØNEFOSS
TELF. 34-112

STØRSTE UTVALG — LAVESTE PRISER

Jern, jernvarer, kjøkkenutstyr.

*Fargebandel. Smiekull og koks. Beste sort
cement, mur og gjødningskalk i vognlaster
og mindre deler.*

APOTEKET „BIEN“

STORGATEN 7 — HØNEFOSS

Glatved Hotell

Oprettet
1 7 3 0

er med sitt berømte Aadnes-interiør, sin vakre
have og sin herlige beliggenhet ved Hønefossen
et utmerket oppholdssted for reisende og turister.

1. kl. kjøkken. Velpleiede viner. Bilpark, garasje,
bensin og olje. — Inneh. Hr. Conrad Pedersen.

HØNEFOSSRUTENE

Hønefoss — Sundvolden — Solihøgda — Oslo

Alle opplysninger ved benvendelse:

OSLO:

SCHØYENS BILCENTRALER, TLF. 15 900

HØNEFOSS:

RUTEBILKONTORET, TLF. 547

Kransebinneri, Frø-
og Blomsterhandel

SVERRE KROGSRUD

NORDERHOVSGT. 10, HØNEFOSS

Telefoner: Gartneriet, 120 — Butikken, 482

RINGERIKES SPAREBANK

HØNEFOSS

OPRETTET 1833

Stedets eldste bank

*Mottar innskudd og utfører alle alm. bankforretninger
Checks utstedes på inn- og utland
Sikkerhetsbvelv*

Vintersportsartikler i godt

utvalg til rimelige priser. **PETTER BENTZEN**

SYKKEL- OG SPORTSFORRETNING — VERKSTED

Fisk, frukt, confekturer

H. ANDERSEN

Telf. Fiskebasaren 117 — Frukthforretningen 439

HØNEFOSS _____

Hønefoss Kaffistova

Telefon 226

Innehaver: *Martha Næsset*

NU ER DET SNART JUL IGJEN

Aldri har vår manufakturforretning vært så rikelig forsynt med varer for vinteren som nu.

De må komme til oss ved innkjøp av:

Dresser for voksne og barn.	Mansjetskjorter.	Sengeutstyr.
Frakker.	Slips.	Ulltepper.
Sportsutstyr.	Hatter og luer.	Stikktepper.
Strømper.	Kåper.	Pullover.
Undertøi for voksne og barn.	Kjolestoffer.	Gensere for voksne og barn.
Skotøi for damer, herrer og barn.	Floneller.	Jumpere.
	Hvitevarer.	Golfjakker.

Kom og se. Våre priser og utvalg vil sikkert tilfredstille Dem.

RINGERIKES KOOPERATIVE SELSKAP

NORDRE TORV 1 — HØNEFOSS

«FREMTIDEN»

DISTRIKTETS MEST UTBREDETE AVIS

Abonner på „FREMTIDEN“

Averter i „FREMTIDEN“

Ringerikes Blad

Grunnlagt 1845.

Gjennem 3 generasjoner lokal-
bladet for Ringeriksbygdene.

Utkommer i Hønefoss alle hverdages morgen.

Ringerikes Blad er bladet for Dem!

RINGERIKES MAGASIN

J. R. SKØIEN

EKVIPERINGSFORRETNING
FOR HERRER OG GUTTER

Stort utvalg — solide varer

Skotøiforretning

Telefon: 219 — Hønefoss

TH. GRANUM

Den nye jernbanebro ved Tyrstrand.

Årets nye bøker og julehefter
i stort utvalg!

JOH. E. BYE

Bokhandel — papirhandel HØNEFOSS

Storgatens Stentøimagasin
Telefon 4 — HØNEFOSS — Telefon 4

Det største utvalg i *presanger* for
alle anledninger!

BREIEN

Fra mitt moderne hønseri leveres:

Gaards

Bestillingskontor i Oslo:

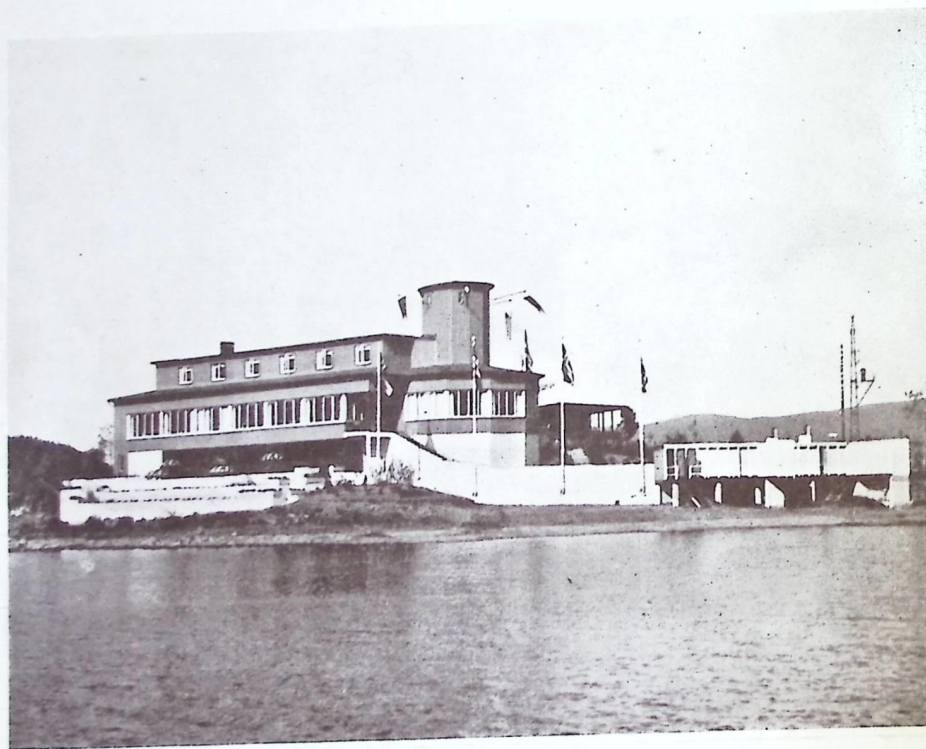
Hønseri

Erling Lie A.s, Hegdehaugsvn. 25

Kvalitetsegg, Kyllinger,
Poulets, Poulardes, Ender.

HØNEFOSS BRYGGERI

er et av landets
eldste bryggerier.

Bryggeriets nye eiendom, Sundøya Fjordrestaurant ved Sundvolden i Hole.

Forlang

HØNEFOSS BRYGGERIS

øl og

mineralvann!